

**SOSIAALI- JA TERVEYSJÄRJESTÖJEN
TOIMINTA JA YHTEISTYÖ
LASTEN JA NUORTEN YKSINÄISYYDEN
EHKÄISEMISESSÄ**

Mervi Pirkola
Pro gradu tutkielma
Kansanterveystiede
Itä-Suomen yliopisto
Lääketieteen laitos
Helmikuu 2019

Lääketieteen laitos

Kansanterveystiede

PIRKOLA MERVI: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminta ja yhteistyö lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä.

Opinnäytetutkielma, 80 sivua, 2 liitettä (5 sivua)

Ohjaajat: Terveyden edistämisen professori Tiina Laatikainen, LT ja Ari Haaranen, TtT
Helmikuu 2019

Avainsanat: yksinäisyys, lapsi, nuori, sosiaali- ja terveysjärjestö, toiminta, yhteistyö

Lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisy on keskeinen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoite. Valtakunnallisen kouluterveyskyselyn mukaan joka kymmenes kouluikäinen nuori kokee yksinäisyyttä. Yksinäisyyden kokemus heikentää lasten ja nuorten elämänlaatua ja hyvinvointia ja on riskitekijä myöhemmän iän hyvinvoinnille ja terveydelle. Osalla lapsista yksinäisyys jatkuu lapsuudesta nuoruuteen ja aikuisuuteen saakka ja on syrjäytymistä aiheuttava tekijä.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyö edellyttää eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Tähän ohjaa myös suomalainen lainsäädäntö. Sosiaali- ja terveysjärjestöillä on aina ollut erityinen rooli kansalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäjinä. Järjestöt ja kunnat toimivat samojen kohderyhmien ja tavoitteiden parissa ja yhteistyöstä on molemminpuolista etua. Järjestöjen välisestä yhteistyöstä on hyötyä niin tuen kohteena oleville lapsille ja nuorille kuin järjestöille organisaatioina. Sosiaali- ja terveystieteiden uudistus muuttaa sosiaali- ja terveysjärjestöjen ja kuntien asemaa, toimintaa ja yhteistyötä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa ja yhteistyötä lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineistoksi valittiin Pohjois-Pohjanmaalla lasten ja nuorten parissa työskenteleviä sosiaali- ja terveysjärjestöjen järjestöyöntekijöitä (n=11). Aineiston keruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelut toteutettiin helmi - maaliskuussa 2018 kolmena ryhmähaastatteluna sekä yhtenä yksilöhaastatteluna. Haastattelut tallennettiin, jonka jälkeen ne käsiteltiin tekstiksi ja analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Järjestöyöntekijät näkivät lasten ja nuorten yksinäisyyden negatiivisena ja moniulotteisena ilmiönä, jota voidaan tarkastella yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta. Järjestöjen toiminta oli yksilö-, ryhmä- ja yhteisö toimintaa. Toiminta oli lasten ja nuorten yksinäisyyttä ja syrjäytymistä ehkäisevää. Järjestöyhteistyön aktiivisuus ja merkitys vaihtelivat järjestöjen kesken. Järjestöjen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita olivat toiset järjestöt sekä kunnat. Muista yhteistyötahoista tärkein oli Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA). Järjestöjen välinen yhteistyö paransi järjestöjen toimintaedellytyksiä. Kunnat tarjosivat järjestöille resursseja ja saivat järjestöiltä ehkäiseviä palveluita. Sosiaali- ja terveystieteiden jälkeisen toiminnan ja rahoituksen rakenteet näyttäytyivät järjestöyöntekijöille epäselvinä. Järjestöyöntekijät uskoivat tulevaisuudessa järjestöjen roolin muuttuvan, merkityksen kasvavan ja eri toimijoiden välisen järjestöyhteistyön lisääntyvän.

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND, Faculty of Health Sciences

School of Medicine

Public Health

PIRKOLA, MERVI: Non-governmental organizations' actions and collaboration to prevent children's and adolescents' loneliness.

Thesis, 80 pages, 2 appendixes (5 pages)

Tutors: Professor Tiina Laatikainen, MD, PhD and Ari Haaranen, PhD

February 2019

Keywords: loneliness, child, adolescent, non-governmental organization, action, collaboration

To prevent children's and adolescents' loneliness is an essential aim in promoting health and wellbeing. According to National School Health Promotion study, one youth student in ten experiences loneliness. Experiencing loneliness weakens children's and adolescents' quality of life and wellbeing and very often loneliness will continue from the childhood to youth and to adulthood. It is also seen that loneliness can be an exclusive factor.

Promoting health and wellbeing requires co-operation between different stakeholders and sectors. The Finnish law also obliges to do collaboration. The non-governmental organizations (NGOs) in the social and health sector have always had a central role in promoting citizens' health and wellbeing. NGOs and municipalities act with the same target groups and towards the same aims and collaboration gives mutual benefits. Collaboration between NGOs benefits the operators themselves and the target population. Health and social services reform will change NGOs' and municipalities' position, actions and collaboration.

The aim of this study was to interview employers in the NGOs operating in the social and health sector and find out what kind of actions and collaboration they have to prevent children's and youth's loneliness. This study was a qualitative, interview study. The study targeted those employees in the NGO (n=11) that work in Northern Ostrobothnia with children and adolescents. The interviews were carried out between February and March 2018. Three interviews were group interviews and one was an individual interview. The interviews were data transcribed and analyzed by content analysis in an inductive approach.

The employees of NGOs saw children's and adolescents' loneliness as a negative, multidimensional phenomenon. NGOs offered actions to individuals-, groups and community. Actions prevented children's and adolescents' loneliness and exclusion. The activity and the meaning of collaboration varied over the organizations. The most important collaboration partners of NGOs were other NGOs and municipalities. The most important out of the other collaborators was Funding Centre for Social Welfare and Health Organisation (STEA). Collaboration between NGOs improved organizations' operational precondition. Municipalities offered resources for NGOs and got preventive services. NGOs' role, structures of actions and funding after health and social services reform appeared unclear. The employees of NGOs believed that the organizations' role will change, the meaning will grow and the collaboration between organizations and different stakeholders and sectors will increase.

”Nous taloni yhdessä yössä –
kenen toimesta, Herra ties.
– Se auttoiko salvutyössä,
se Musta Kirvesmies? –

On taloni kylmä talo,
sen ikkunat yöhön päin.
Epätoivon jäinen palo
on tulena liedelläin.

Ei ystävän, vieraan tulla
ole ovea laisinkaan.
Vain kaks on ovea mulla,
kaks: uneen ja kuolemaan.”

Uuno Kailas, Talo. 1931.

*Haastattelun päätteeksi järjestötyöntekijä toivoi saavansa lausua edellä olevan runon.
Runon kautta hän toivoi, ettei kukaan meistä yksinäisyys asian äärellä olevista kadottaisi
tunnetta siihen, kuinka musertava kokemus yksinäisyys on.*

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 YKSINÄISYYS.....	7
2.1 Lasten ja nuorten yksinäisyys kansanterveyden näkökulmasta	8
2.2 Lasten ja nuorten yksinäisyys ja sen esiintyvyys.....	9
3 SOSIAALI- JA TERVEYSJÄRJESTÖT.....	12
4 YKSINÄISYYTTÄ EHKÄISEVÄ TOIMINTA.....	14
5 JÄRJESTÖYHTEISTYÖ	16
5.1 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen välinen yhteistyö.....	16
5.2 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen kuntayhteistyö	17
5.3 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen muu yhteistyö.....	19
5.4 Järjestöyhteistyö sosiaali- ja terveystalveluiden uudistuksen jälkeen.....	20
6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	22
7 TUTKIMUSAINIISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT.....	23
7.1 Tutkimusaineisto ja tiedonkeruu	23
7.2 Teemahaastattelu.....	24
7.2.1 Yksilöhaastattelu	24
7.2.2 Ryhmähaastattelu.....	25
7.3 Tutkimusaineiston analyysi ja raportointi.....	26
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET	28
8.1 Järjestötoimijoiden näkemyksiä lasten ja nuorten yksinäisyydestä ja sen vaikutuksista	28
8.2 Järjestöjen toiminta lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä	31
8.2.1 Järjestöjen toiminnan tavoitteet.....	34
8.2.2 Järjestöjen toiminnan tulokset.....	35
8.2.3 Järjestöjen toiminnan haasteet.....	37
8.3 Järjestöyhteistyö lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä.....	38
8.3.1 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen välinen yhteistyö	39
8.3.2 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen kuntayhteistyö	42
8.3.3 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen muu yhteistyö.....	44

8.4 Järjestöjen toiminta ja yhteistyö sosiaali- ja terveystalveluiden uudistuksen jälkeen.....	46
8.5 Yhteenveto tuloksista	49
9 POHDINTA.....	51
9.1 Tutkimustulosten tarkastelu.....	51
9.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	57
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	60
LÄHTEET	62
LIITTEET	71

1 JOHDANTO

Yksinäisyys on eri asia kuin yksin oleminen (Moisio ja Rämö 2007, Kangasniemi 2008). Yksinäisyys on moniulotteinen, subjektiivinen, negatiivinen (Kangasniemi 2008, Rönkä 2017), ei valittu kokemus (Rönkä 2017), jossa ihminen tuntee ahdistusta johtuen määrällisesti tai laadullisesti puutteellisista ihmissuhteista (Kangasniemi 2008, Junttila 2015). Tutkimusten mukaan yksinäisyyden kokemus heikentää lasten (Junttila 2015, Lyyra ym. 2018) ja nuorten fyysistä ja psyykkistä terveyttä ja hyvinvointia (Rönkä ym. 2014, Halme ym. 2015, Lyyra ym. 2018). Huonompi fyysinen ja psyykkinen terveys, kuten ylipaino ja ahdistuneisuus voivat olla riskitekijöitä myös myöhemmän iän terveydelle ja hyvinvoinnille (Halme ym. 2015, Junttila 2015).

Suurimmalle osalle lapsista ja nuorista yksinäisyyden kokemus on väliaikaista, mutta osalla lapsista ja nuorista esiintyy pitkäaikaista yksinäisyyttä (Junttila ja Vauras 2009). Kouluterveyskyselyn sekä WHO:n koululaiskyselyn mukaan suomalaisilla lapsilla yksinäisyyden kokemus lisääntyy siirryttäessä lapsuudesta nuoruuteen (Kämppi ym. 2012, Lyyra 2018, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018a, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018b). Yläkouluikäisistä joka kymmenes nuori kokee yksinäisyyttä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018b). Tytöt kokevat yksinäisyyttä poikia useammin (Kämppi ym. 2012, Rönkä ym. 2014, Lyyra ym. 2018, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018a, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018b) ja heillä yksinäisyyden kokemus lisääntyy peruskoulusta toisen asteen koulutukseen siirryttäessä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018b).

Lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisy on keskeinen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoite (Halme ym. 2015). Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen edellyttää eri toimijoiden ja sektoreiden välistä yhteistyötä (Aalto-Kallio ja Mäkipää 2010, Simonsen 2013, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016b, Valtioneuvosto 2018). Yhteistyöhön ohjaavat suomalainen lainsäädäntö sekä kansalliset suositukset, linjaukset ja ohjelmat (Leppo 2010, Terveydenhuoltolaki 2010/1326, Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, Tugia ym. 2011). Sosiaali- ja terveysjärjestöillä on aina ollut erityinen rooli suomalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäjinä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016b). Järjestöt ovat olleet monien, tällä hetkellä julkisen sektorin vastuulla olleiden sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittäjiä ja tarjoajia.

Myös valtio on siirtänyt aiemmin sille tai kunnille kuuluneita tehtäviä järjestöjen hoidettavaksi (Särkelä ym. 2005, Rimpelä 2010).

Tämän hetkisten tietojen mukaan, vuonna 2021 voimaan astuva (Brax 2018) sosiaali- ja terveystalveluiden uudistus muuttaa kuntien ja sosiaali- ja terveystalveluiden asemaa ja toimintaa sekä niiden välistä yhteistyötä (Viitala ja Kokko 2015, Kiukas 2016, Peltosalmi ym. 2016, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a, Sosiaali- ja terveystalveluiden ministeriö ja Valtiovarainministeriö 2017a, Brax 2018, Valtioneuvosto 2018). Sosiaali- ja terveystalveluiden uudistuksessa sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnilta 18 maakunnalle. Kansalaisten hyvinvointia ja terveyttä edistävät tehtävät säilyvät jatkossakin kuntien vastuulla, yhteistyössä maakuntien ja kuntayhtymien kanssa (Brax 2018). Sosiaali- ja terveystalveluiden tulevaisuudessa tulee olemaan uusissa maakunnissa merkittävä rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä sosiaali- ja terveystalveluiden tuottamisessa (Valtioneuvosto 2018).

Tämän pro gradu tutkielman tarkoituksena on kuvata sosiaali- ja terveystalveluiden toimijoiden näkemyksiä lasten ja nuorten yksinäisyydestä sekä järjestöjen toiminnasta ja yhteistyöstä lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä. Tutkimuksessa järjestötyöntekijöiltä kartoitettiin myös heidän yhteistyöodotuksistaan sosiaali- ja terveystalveluiden uudistuksen jälkeen. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Tutkimusaineisto muodostui Pohjois-Pohjanmaalla lasten ja nuorten parissa työskentelevistä sosiaali- ja terveystalveluiden järjestötyöntekijöistä (n=11). Haastattelut toteutettiin helmi – maaliskuussa 2018 kolmena ryhmähaastatteluna sekä yhtenä yksilöhaastatteluna.

2 YKSINÄISYYS

Yksinäisyyttä on tutkittu terveystieteiden lisäksi muun muassa sosiologian, sosiaalipolitiikan, kasvatustieteiden ja kulttuurintutkimuksen tieteenaloilla. Yhteiskuntatieteiden näkökulmasta yksinäisyys nähdään muun muassa vakavana yhteiskuntapoliittisena ongelmana ja eriarvoisuuden muotona (Saari 2010) kun taas kasvatustieteissä yksinäisyyttä on tarkasteltu esimerkiksi sosiaalisen ja emotionaalisen yksinäisyyden olemassaolon, niiden pysyvyyden sekä sukupuolten välisen eroavaisuuksien kautta (Junttila ja Vauras 2009).

Yksilön kokema yksinäisyys voi olla luonteeltaan sosiaalista ja/tai emotionaalista. Sosiaalinen yksinäisyys tarkoittaa läheisten ja merkityksellisten ihmissuhteiden puuttumista tai vähyyttä (Junttila 2015, Junttila 2016). Emotionaalisessa yksinäisyydessä henkilö kokee itsensä sosiaalisissa verkostoissa ollessaan poissuljetuksi tai näkymättömäksi. Näistä kahdesta yksinäisyyden muodosta emotionaalisen yksinäisyyden on havaittu olevan pitkään jatkuvana haitallisempaa (Junttila 2016).

Yksilön kokemuksen lisäksi yksinäisyyttä voidaan tarkastella yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta (Kangasniemi 2008, Grönlund ja Falk 2016). On havaittu, että yksinäisyyteen liittyy merkittävä sosiaalinen leimautuminen. Läheisten ihmissuhteiden puuttumista pidetään sosiaalisesti epäedullisena, minkä vuoksi sosiaalista yksinäisyyttä on vaikeaa myöntää (Rokach 2012). Yksinäisyyden yhteiskunnallisia merkityksiä ovat muun muassa yksinäisyyden yhteys eriarvoisuuteen, köyhyyteen, lisääntyneeseen sosiaali- ja terveystieteiden käyttöön (Saari 2010), syrjäytymiseen (Moisio ja Rämö 2007, Junttila 2015) sekä syrjäytymisen tunteeseen (Kangasniemi 2008). Syrjäytymisellä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen jää osattomaksi jostain hyvästä kuten ystävyssuhteista (Törrönen ja Vornanen 2002) tai peruskoulun jälkeisestä opiskelu- tai työpaikasta (Myrskylä 2012). Törrösen ja Vornanen (2002) arvion mukaan ongelmallisinta on, jos osattomuuden ja ulkopuolisuuden kokemus koskee useita eri elämän osa-alueita. Nuorten syrjäytymisestä aiheutuu merkittäviä kansantaloudellisia kustannuksia. Valtiontalouden tarkastusviraston arvion mukaan, yhden nuoren sosiaalinen huono-osaisuus ja syrjäytyminen pois työmarkkinoilta aiheuttaa yhteiskunnalle noin 25 000 euron kustannukset vuodessa (Tarkastusvaliokunta 2014).

2.1 Lasten ja nuorten yksinäisyys kansanterveyden näkökulmasta

Yksinäisyys on merkittävä terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttava tekijä (Moisio ja Rämö 2007, Hawkley ja Cacioppo 2010, Saari 2010, Masi ym. 2011, Ruuskanen 2011, Haanpää ja Roos 2015, Valtorta ym. 2016, Lyyra 2018). Yksinäisyyden on myös havaittu ennustavan kuolleisuuden riskiä (Hawkley ja Cacioppo 2010). Lapsena ja nuorena koetulla yksinäisyydellä voi olla vaikutuksia myöhemmän iän hyvinvoinnille ja terveydelle (Halme ym. 2015, Lempinen ym. 2018). Tutkimusten mukaan lapsuudessa ja/tai nuoruudessa koettu yksinäisyys lisää muun muassa riskiä sairastua aikuisena sydän- ja verisuonisairauksiin (Caspi ym. 2006, Cundiff ym. 2018).

Ilman ystävää olevilla nuorilla on enemmän fyysisiä ja psyykkisiä oireita (Halme ym. 2015) ja yksinäisillä tytöillä oireita on poikiin verrattuna enemmän (Lyyra ym. 2018). Alakoululaisilla yksinäisyyteen liittyy fyysisiä oireita kuten esimerkiksi vatsa- ja pääkipua (Lyyra ym. 2018). Kouluterveyskyselyn tutkimustulosten mukaan ilman läheistä ystävää olevat nuoret kokevat oman terveytensä huonommaksi ja heillä on useammin ylipainoa. Ilman ystävää oleminen on yhteydessä päänsärkyyn, väsymykseen ja niska-hartiavaivoihin (Halme ym. 2015).

Lempisen tutkimusryhmän yli 24 – vuotta kestäneessä lasten seurantatutkimuksessa (2018) havaittiin psyykkisillä oireilla ja yksinäisyydellä olevan vahva keskinäinen yhteys. Kansainvälisten tutkimusten mukaan yksinäisyys on riskitekijä psyykkiselle terveydelle ja hyvinvoinnille (Masi ym. 2011). Lyyran ym. (2018) tutkimuksessa itsensä yksinäisiksi kokeneilla nuorilla esiintyi psyykkisinä oireina muun muassa nukahtamisvaikeuksia ja ahdistuneisuutta. Halmeen tutkimusryhmän julkaisussa (2015) havaittiin, että ilman läheistä ystävää olevilla nuorilla on kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta muita nuoria enemmän. Junttilan (2015) mukaan yksinäisyys usein ennustaa ahdistuneisuutta ja masennusta ja on yhteydessä itsetuhoisuuteen. Rögän (2017) tutkimuksessa nuorten yksinäisyyden nähtiin olevan yhteydessä masennuksen ja surullisuuden tunteisiin, elämän tyytymättömyyteen ja itsensä vahingoittamiseen. Yksinäisyyden yhteys masennukseen ja itsetuhoisuuteen on tullut ilmi myös kansainvälisissä tutkimuksissa (Rokach 2012).

Vastavuoroisten kaverisuhteiden on havaittu olevan suojaava tekijä huonolle kohtelulle (Pellegrini ym. 2002). Lasten ja nuorten yksinäisyyden ja kiusaamisen yhteyksiä on

tutkittu sekä kansallisesti (Kangasniemi 2008, Acquah ym. 2016, Rönkä 2017) että kansainvälisesti (Storch ja Masia-Warner 2004, Segrin ym. 2012). Kangasniemen (2008) tutkimuksessa pitkään kestäneestä yksinäisyydestä kärsivät kokivat koulukiusaamista sekä yhteisöön ja yhteiskuntaan kelpaamattomuutta. Acquahin tutkimustyhmän tutkimuksessa (2016) yksinäisyyden kokemuksen havaittiin ennustavan kiusaamista. Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan, ilman läheistä ystävää olevat nuoret pitävät koulunkäynnistä vähemmän ja tulivat helpommin koulukiusatuiksi. Segrinin tutkimusryhmän tutkimuksessa (2012) havaittiin, että aiempi kiusatuksi tuleminen oli nuorilla aikuisilla yksinäisyyttä ennustava tekijä. Ilman ystävää olevilla nuorilla oli enemmän oppimisvaikeuksia, koulu-uupumusta ja päihteidenkäyttöä (Halme ym. 2015). Yksinäisyyden ja huonomman koulusuoriutumisen välinen yhteys tuli esille myös Haanpään ja Roosin selvityksessä (2015).

2.2 Lasten ja nuorten yksinäisyys ja sen esiintyvyys

Lapsuudessa ihmissuhteisiin liittyvät toiveet ovat konkreettisia ja voivat liittyä esimerkiksi toiveeseen leikkikaverista (Kangasniemi 2008). Alakouluiässä kavereiden merkitys lapsen elämässä korostuu (Junttila 2015). Varhaismurrosikäiselle läheiset kaverisuhteet ovat tärkeitä ja niistä ulkopuolelle jääminen aiheuttaa merkittävää huolta ja ahdistusta (Acquah ym. 2016). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttaman vuoden 2017 kouluterveyskyselyn tulosten mukaan koko maassa alakouluikäisistä 4. ja 5. luokkalaisista 2,3 % koki itsensä usein yksinäiseksi. Alakouluikäisillä tytöillä (3,1 %) yksinäisyys oli hieman poikia (2,7 %) yleisempää (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018a).

Nuoruudessa tapahtuvan kognitiivisen kehityksen ja abstraktin ajattelun myötä nuori pystyy yhdistämään tunteitaan ja kokemuksiaan ja odotuksiaan moniulotteisemmin kuin lapsuudessa (Kangasniemi 2008). Kaverisuhteiden kautta nuori saa sosiaalista tukea ja kokemusta yhteenkuuluvuudesta (Junttila 2010, Korkiamäki 2013). Kaverisuhteilla on vaikutusta nuoren koulussa jaksamiseen ja tulevaisuuden suunnitelmiin (Kiuru 2008). Wiensin tutkimusryhmän tutkimuksessa (2014) 13-16-vuotiaat tytöt kuvasivat hyviä suhteitaan ystäviinsä oleelliseksi osaksi omalle hyvinvoinnilleen. Tytöt muun muassa saivat ystäviltään tukea ja apua vaikeina hetkinä (Wiens ym. 2014). Sen sijaan kaverisuhteista ulkopuolelle jääminen voi aiheuttaa nuorelle voimakasta yksinäisyyden

kokemusta (Törrönen ja Vornanen 2002). Nuoren yksinäisyys muuttuu osaksi nuoren identiteettiä, jolloin nuori voi kokea sosiaaliset onnistumiset sattumiksi ja ulkopuolelle jäämisen omaksi syykseen (Junttila 2015).

Yksinäisyydellä on taipumusta jäädä pysyväksi olotilaksi (Junttila 2015, Lempinen ym. 2018). Yksinäisistä aikuisista noin kolmasosa on ollut yksinäisiä jo lapsena ja nuoruudessa yli puolet (Junttila 2015). Kouluterveyskyselyn vuoden 2017 tulosten mukaan yksinäisyys lisääntyi yläkouluikässä ja sukupuolten väliset erot yksinäisyyden kokemuksessa kasvoivat. Tutkimukseen vastanneista 8. ja 9. luokkalaisista nuorista yksinäiseksi itsensä koki koko ikäluokassa 9,5 %. Tyttöillä yksinäisyyden kokemus oli puolet yleisempää kuin pojilla. Yksinäisten tyttöjen osuus oli 12,6 % ja poikien 6,2 %. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018b). Pohjois-Pohjanmaalla yksinäisyyttä raportoivien osuus oli pitkälti samansuuruinen kuin koko maassa: 4. ja 5. luokkalaisilla 2,4 % ja 8. ja 9. luokkalaisilla 9,4 % (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018c, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018d). Lukion 1. ja 2. luokkalaisilla ja ammattikoululaisilla tyttöillä yksinäisyys oli perusasteella opiskeleviin verrattuna vieläkin yleisempää. Lukiolaisista tytöistä itsensä yksinäiseksi koki 13,2 % ja ammattikoululaisista 14,8 %. Pojilla yksinäisyyden kokemus pysyi lähes samanlaisena toisen asteen oppilaitoksissa (6,3 - 6,4 %) kuin mitä se oli ollut yläkoulussa (6,2 %) (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018b).

Vuosina 1994, 1998, 2002, 2006 ja 2010 toteutetussa WHO:n Koululaistutkimuksessa (HBSC-tutkimus) kartoitettiin suomenkielisiltä perusopetukseen osallistuvilta oppilailta heidän yksinäisyyden kokemustaan. Otokoot tässä tutkimuksessa vaihtelivat 4572 oppilaasta 7702 oppilaaseen. Vuodesta 1994 vuoteen 2010 alakouluikäisillä pojilla yksinäisyyden kokemus vähentyi noin puoleen, 13 prosentista 6 prosenttiin. Yläkoululaiset pojat kokivat vuonna 2010 yksinäisyyttä hieman useammin kuin alakoululaiset pojat. Tyttöillä yksinäisyyden kokemus oli WHO:n Koululaistutkimuksen aineiston perusteella poikia yleisempää, eikä yksinäisyyden kokemuksessa ollut vuosien 1994 ja 2010 välillä nähtävissä laskevaa kehitystä. Vuonna 2010 5. luokan tytöistä 10 % koki itsensä yksinäiseksi hyvin tai melko usein, 7. luokan tytöistä 15 % ja 9. luokan 16 % (Kämppi ym. 2012).

WHO:n Koululaistutkimuksen aineistoa hyödynnettiin myös Lyyran ym. (2018) vuonna 2014 toteuttamassa tutkimuksessa, jossa selvitettiin kouluikäisten yksinäisyyden kokemusta, koettua oireilua ja näiden välistä yhteyttä. Tutkimukseen osallistui yhteensä 5925 koululaista 5., 7. ja 9. luokilta. 5.luokalla yksinäisyyttä koki 9,6 % lapsista, 7.luokalla 12,5 % ja 9 luokalla 14,9 %. Kaikista vastanneista tytöt kokivat yksinäisyyttä lähes kaksi kertaa enemmän (15,9 %) kuin pojat (8,5 %) (Lyyra ym. 2018).

Yksinäisyyden kokemusta on selvitetty Pohjois-Suomesta 1986 alkaen kerätyssä syntymäkohorttitutkimuksessa. Tutkimusaineisto koostui 7014 tutkimukseen vastanneesta kuusitoistavuotiaasta nuoresta. Tutkimusten vastausten perusteella tytöt kokivat yksinäisyyttä poikia useammin. Kaikista vastanneista itsensä jonkin verran yksinäiseksi koki 26,4 % ja hyvin yksinäiseksi 3,2 % (Rönkä ym. 2014). Vuosina 2007-2008 toteutetussa Lasten terveysseurannan kehittämishankkeessa (LATE-hanke) järjestettiin lasten terveys- ja hyvinvointitutkimus. Otokoko kouluterveydenhuollon 1. luokan, 5. luokan ja 8. luokan (tai 9. luokan) terveystarkastuksissa oli 660 lasta. Tulosten mukaan 1. luokan ja 8. luokan pojista 3 %:lla ei ollut yhtään ystävää. Viidennen luokan tytöistä yhtään ystävää ei ollut 4 %: lla oppilaista (Hakulinen-Viitanen ym. 2010, Mäki ym. 2010).

3 SOSIAALI- JA TERVEYSJÄRJESTÖT

Sosiaali- ja terveysjärjestöt edustavat kansalaisyhteiskuntaa ja niistä käytetään usein termiä kolmas sektori (NGO, non-governmental organisation) (Koskinen - Ollonqvist ja Aalto-Kallio 2013). Useimmat sosiaali- ja terveysjärjestöt toimivat valtakunnallisesti, alueellisesti sekä paikallisesti. Järjestöjen tehtävät jakaantuvat oman jäsenistön edunvalvonta- ja vaikuttamistoimintaan, asiantuntija- ja kehittämistehtäviin sekä palvelutuotantoon (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011). Suomessa arvioidaan olevan noin 8 000-10 000 toiminnassa olevaa sosiaali- ja terveysjärjestöä. Järjestökenttä uusiutuu koko ajan (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, Sosiaali- ja terveys ry. 2017). Järjestöjen kesken tapahtuu myös yhdistymisiä (Peltosalmi 2016). Järjestöjen merkittävimmät toimialat ovat kansanterveys, johon kuuluu muun muassa potilasjärjestöt ja mielenterveysyhdistykset, sekä lastensuojelu, sosiaalinen lomatoiminta, vammaisasiat, vanhustenhuolto ja muu sosiaalinen työ (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014). Suomalaisille tehdyn kyselyn mukaan kolme tunnetuinta sosiaali- ja terveysjärjestöä olivat Suomen Punainen Risti, Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Pelastusarmeija (Siltaniemi ym. 2011).

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan osallistuu yli 720 000 täysi-ikäistä kansalaista, joista yli 460 000 osallistuu aktiivisesti (Jalava 2014). Pohjois-Pohjanmaalla sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan osallistuttiin Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (ATH) vuoden 2015 tutkimusaineiston perusteella hieman aktiivisemmin kuin koko maassa keskimäärin. Osallistumisaktiivisuus sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan lisääntyy Pohjois-Pohjanmaalla iän myötä siten, että kaikkein aktiivisimpia osallistujia ovat 75-vuotiaat ja sitä vanhemmat naiset (35,8 %) (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015). Lasten ja nuorten järjestökiinnittyneisyyttä on tutkittu Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksissa. Vuoden 2016 tutkimuksessa 10-29 vuotiaista lapsista ja nuorista 40 % kertoi kuuluvansa johonkin yhdistykseen, järjestöön, seuraan tai kerhoon (Merikivi ym. 2016). Tutkimuksessa ei eroteltu lasten ja nuorten osallistumista sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan.

Särkelän ym. (2005) mukaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen tarkoituksena on joko jonkin erityisryhmän, oman jäsenistön tai hyvinkin laajan väestönosan terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Järjestöjen toteuttama auttaminen ja palveluntuotanto voidaan

Hokkasen ym. (2005) mukaan jakaa kahteen toimintamuotoon, joita ovat ei-ammattilaisten tarjoama tiedollinen auttaminen, vertaistuki ja vapaaehtoistoiminta sekä ammattimainen palvelutuotanto, jota lähinnä palvelun järjestämisvastuussa olevat kunnat ostavat.

Järjestöjen etuna voidaan nähdä, että ne työskentelevät lähellä kansalaisten arkea. Järjestöillä on ollut mahdollisuus kehittää ja ylläpitää palveluja myös niillä alueilla, joilla palvelujen kysyntä ja tarjonta ovat olleet muutoin vähäistä. Järjestöt tarjoavat kansalaisille väylän kuulua yhteisöön, osallistua mielekkääseen tekemiseen omien voimavarojen mukaisesti sekä keinon osallistua yhteiskunnan toimintaan ja päätöksentekoon niillekin ihmisille, joille se muutoin voisi olla vaikeaa. Järjestöillä onkin erityinen mahdollisuus tavoittaa toiminnallaan syrjäytymisvaarassa olevia, ajaa heidän etujaan ja tarvittaessa tarjota näille ryhmille tukitoimia (Rouvinen-Wilenius ja Koskinen-Ollonqvist 2011, Karttunen ym. 2013, Terveystieteiden tutkimuskeskus 2016a).

4 YKSINÄISYYTTÄ EHKÄISEVÄ TOIMINTA

Kansainvälisen meta-analyysi tutkimuksen (Masi ym. 2011) mukaan yksinäisyyttä voidaan vähentää sosiaalisten ja sosiokognitiivisten taitojen vahvistamisella, sosiaalisen tuen järjestämisellä sekä lisäämällä sosiaalisia vuorovaikutusmahdollisuuksia. Hawkley ja Caccioppon (2010) lisäävät edellä mainittujen interventioiden lisäksi sosiaalisiin tilanteisiin liittyvän ajattelutavan muuttumisen. Junttilan (2015) mukaan ajatusmallien muuttaminen on vaikeaa, mutta tärkeää silloin, kun yksinäisyys on muuttunut osaksi identiteettiä. Tällöin yksinäisyyttä kokeva ihminen voi hyötyä terapiasta (Masi ym. 2011, Junttila 2015). Näiden interventioiden lisäksi on tärkeää vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja pyrkiä huomioimaan yksinäisiä ihmisiä (Junttila 2015).

Kangasniemen väitöskirjassa (2008) esitellään Anderssonin (1998) käsityksiä sosiaalisen yksinäisyyden interventioista, jotka voidaan jakaa yksilöön, ryhmään ja yhteiskuntaan kohdistuviin toimenpiteisiin. Näitä interventioita ovat sosiaalisten suhteiden luomisen edellytyksiä parantavat toimenpiteet sekä sosiaalisten suhteiden taitojen harjoittelu ja kehittäminen, kuten esimerkiksi erilaiset ryhmätoiminnot. Yksinäisyyttä voidaan myös yrittää ehkäistä esimerkiksi yhteisöllisesti tiedottamalla ja kouluttamalla sekä poistamalla yhteisöllisyyden esteitä. Kangasniemen (2008) arvion mukaan emotionaaliseen yksinäisyyteen vaikuttaminen erilaisten interventioiden avulla on haastavampaa kuin sosiaaliseen yksinäisyyteen vaikuttaminen. Emotionaalisessa yksinäisyydessä voidaan arvioida henkilön kokonaishyvintä ja yksinäisyyden osuutta siinä (Kangasniemi 2008).

Sosiaali- ja terveysjärjestöt pyrkivät toiminnallaan ehkäisemään yksinäisyyttä. Vuonna 2014 seitsemälle sosiaali- ja terveysjärjestölle ja Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkkohallitukselle teetetyssä kyselyssä järjestötyöntekijät näkivät yksinäisyyden ilmiönä, jota esiintyy sekä yksilön, yhteisön että yhteiskunnan tasolla (Grönlund ja Falk 2016). Yksilötason yksinäisyyttä pyritään järjestöissä ehkäisemään muun muassa kehittämällä yksilön sosiaalisia taitoja ja itsetuntemusta, vahvistamalla omaa toimijuutta sekä tarjoamalla yksinäisille oma-apu keinoja. Esimerkki yksilötason toimintamallista on vapaaehtoistoiminta. Yhteisötason toimintaa ovat esimerkiksi tilojen tarjoaminen, vertaistukiryhmät ja erilaiset kerhot. Yhteiskunnan tasolla tapahtuvaa toimintaa ovat muun muassa valistus, koulutus ja vaikuttamistyö. Tämä toteutuu esimerkiksi

kouluttamalla opettajia ja ryhmänohjaajia. Tavoitteena on myös vaikuttaa laajemmin yhteiskunnassa oleviin rakenteisiin, toimintamalleihin ja asenteisiin, esimerkiksi erilaisten kampanjoiden avulla (Grönlund ja Falk 2016).

5 JÄRJESTÖYHTEISTYÖ

Suomalainen lainsäädäntö ohjaa kuntia tekemään yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Vuonna 2011 voimaan astuneen terveydenhuoltolain eräänä tarkoituksena on parantaa terveydenhuollon toimijoiden sekä muiden toimijoiden välistä yhteistyötä. Laki kehottaa kuntasektoria tekemään yhteistyötä terveyden edistämiseksi muiden kunnassa toimivien julkisten ja yksityisten tahojen kanssa (Terveydenhuoltolaki 2010/1326). Lainsäädännön lisäksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä on ohjattu kansallisilla suosituksilla, ohjelmilla ja linjauksilla. Näistä esimerkkinä Sosiaali- ja terveysministeriön järjestöpoliittinen linjaus, joka kannustaa järjestöjä laajaan alueelliseen yhteistyöhön kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa (Leppo 2010, Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, Tukia ym. 2011).

Yhteistyöstä hyötymistä voidaan tarkastella yksilön, järjestelmätason sekä väestön näkökulmasta. Yksilön näkökulmasta yhteistyö näyttäytyy muun muassa yhteistyössä toteutettuina tapahtumina ja tilaisuuksina sekä vapaaehtois- ja vertaistoimintana. Järjestelmätason yhteistyö tarkoittaa esimerkiksi toimintaedellytyksien parantamista, yhteisiä hankkeita ja kehittämis yhteistyötä (Karttunen ym. 2013). Koko väestö hyötyy yhteistyöstä välillisesti muun muassa väestöryhmien välisten terveyserojen kaventuessa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a). Yhteistyön avulla saadaan haasteellisiin ongelmiin laajempaa osaamista, saadaan niukkenevat resurssit paremmin käyttöön ja pystytään hillitsemään sosiaali- ja terveydenhuollon menoja (Karttunen 2013, Sosiaali- ja terveysministeriö ja Valtiovarainministeriö 2017a). Tutkimusten mukaan yhteistyön tuomia mahdollisuuksia ei kuitenkaan osata aina tarpeeksi hyvin hyödyntää (Aalto-Kallio ja Mäkipää 2010, Simonsen 2013, Särkelä 2016).

5.1 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen välinen yhteistyö

Karttusen tutkimusryhmän selvityksessä (2013) järjestöjen välinen yhteistyö painottui toimintaedellytysten parantamiseen, kuten yhteisissä tiloissa toimimiseen ja asiantuntemuksen jakamiseen. Yhteistyöllä ja resurssien jakamisella järjestöt pystyivät suunnittelemaan ja toteuttamaan suurempia hankkeita. Yhdessä järjestetyillä yhteisillä koulutuksilla järjestöt pyrkivät vahvistamaan osaamistaan. Järjestöillä on myös olemassa yhteistyöorganisaatioita, jotka edistävät yhteistyötä ja toimivat yhteistyön koordinoijina.

Tällainen pysyvä yhteistyöorganisaatio on muun muassa valtakunnallinen Suomen sosiaali- ja terveys ry. eli SOSTE (Karttunen ym. 2013). Järjestöjen välinen yhteistyömuoto on esimerkiksi Oulussa toimiva järjestöjen yhteinen järjestöalo (Sosiaali- ja terveys ry. 2017).

Järjestöbarometri 2016 kartoitti järjestöjen tyytyväisyyttä järjestöjen väliseen yhteistyöhön. Vastaajista lähes puolet, 49 % oli tyytyväisiä yhteistyöhön (Peltosalmi 2016). Järjestöyhteistyön hyötyjä ei nähdä pelkästään tuloksissa ja vaikutuksissa, vaan myös käytettävissä olevissa resursseissa ja toiminnan toteuttamisessa. Järjestöissä koettiin yhteistyöstä olevan hyötyä toimijoille, tuen kohteena oleville ihmisille kuin järjestöille organisaatioina (Karttunen 2013).

Osana Järjestö- ja kansalaistoiminnan kehittämishanketta (JAKE hanke) Pohjois - Karjalassa toteutettiin Järjestökysely 2016. Kyselyn avulla selvitettiin maakuntatasolla 300 yhdistykseltä järjestöjen senhetkistä tilaa. Vastausten perusteella järjestöjen välistä yhteistyötä pidettiin tärkeänä, yhteistyötä oli kaikilla eri tasoilla ja yhteistyön lisääminen nähtiin keskeisenä kehittämiskohteena. Järjestöjen välisen yhteistyön nähtiin olevan yksi ratkaisu toimijoiden vähenemiselle. Tällä hetkellä yhteistyötä tehtiin etenkin tapahtumia järjestettäessä. Uudenlaisina yhteistyömuotoina nousivat esille muun muassa vapaaehtoistoiminta ja erilaiset yhteiset kehittämishankkeet (Eronen ja Korpelainen 2016).

5.2 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen kuntayhteistyö

Järjestöillä ja kunnilla on olemassa vakiintuneita yhteistyösuhteita (Niemelä ja Turpeinen 2016). Järjestöillä ja kunnilla on samoja kohderyhmiä ja tavoitteita, kuten kuntalaisten hyvinvointi (Sosiaali- ja terveys ry. 2014, Sosiaali- ja terveys ry. 2017). Kuntien ja järjestöjen välinen yhteistyö liittyy usein kuntien järjestämistä vastuussa olevien sosiaali- ja terveystalveluiden tuotantoon sekä terveyttä ja hyvinvointia tukevaan tai tuottavaan toimintaan, jota ovat muun muassa erilaiset tapahtumat ja tilaisuudet, kuten virkistys-, ryhmä- ja leirit toiminta (Karttunen ym. 2013). Järjestöjen ja kuntasektorin yhteistyöstä nähtiin Karttusen tutkimusryhmän (2013) kyselyn tulosten perusteella olevan osapuolille monenlaista hyötyä. Yhteistyön avulla osapuolet kokivat saavuttavansa haasteellisiin ongelmiin laajempaa osaamista ja saavansa niukkenevat resurssit paremmin käyttöön.

Yhteistyön avulla eri toimijat pystyivät tuottamaan kansalaisille tukea ja apua, kuten matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, sosiaalista toimintaa, vapaaehtois- ja tukihenkilötoimintaa, tiedollista tukea sekä ohjausta palveluihin (Karttunen 2013). Kunnilla on merkittävä rooli sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan rahoittajina, etenkin paikallistasolla (Brax 2018).

Kunnille yhteistyö järjestöjen kanssa mahdollistaa toiminnan saamisen lähemmäs kuntalaisia (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a). Kunnat hyötyvät järjestöjen asiantuntemuksesta kunnallisessa päätöksenteossa esimerkiksi kehittäessään palveluita. Esimerkiksi hyvinvointikertomuksen laadinnassa kunnille on hyötyä järjestöjen asiantuntemuksesta (Sosiaali- ja terveys ry. 2012, Sosiaali- ja terveys ry. 2017). Kunnissa terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyössä sektoreiden välisestä yhteistyöstä pyritään saamaan toimintaan muun muassa vaikuttavuutta ja taloudellisia säästöjä (Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta ym. 2015, Kiukas 2016, Sosiaali- ja terveysministeriö ja Valtiovarainministeriö 2017a). Kiukaan (2016) arvion mukaan järjestöjen merkityksen ymmärtäminen hyvinvointia edistävissä asioissa vähentää kunnissa tarvetta vaativampiin palveluihin. Braxin selvityksen (2018) mukaan kunnissa yhteistyö järjestöjen kanssa on vähentänyt kunnan vastuulla olevien sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta ja kuluja.

Kuntien ja järjestöjen yhteistyön onnistuminen vaatii muun muassa yhteisten tavoitteiden määrittelyä sekä sopimista yhteistyössä käytetyistä keinoista ja asiantuntemuksen hyödyntämisestä. Yhteistyö edellyttää moniäänisyyden arvostamista, avointa tiedottamista sekä riittävien resurssien varaamista (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a). Karttusen (2013) selvityksen mukaan yhteistyön onnistumisen vuoksi on tärkeää, että toimijat tuntevat toisensa ja ymmärtävät toistensa toimintakulttuurin. Yhteistyötä helpottaa, jos toiminnassa on mukana henkilöitä, joilla on kokemusta molemmista sektoreista tai jotka toimivat samanaikaisesti molemmissa (Karttunen 2013). Yhteistyön sujuvuuden takaamiseksi Sosiaali- ja terveysministeriö suosittelee paikallisia tai alueellisia järjestöyhdyshenkilöitä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014).

Kuntien ja järjestöjen välistä yhteistyötä tarkasteltiin osana laajempaa Tukian ym. (2011) kuntajohdolle teettämää tutkimusta. Tulosten mukaan kuntien ja järjestöjen välinen yhteistyö on lisääntynyt selkeästi vuosista 2004 ja 2007 vuoteen 2011 mennessä. Suurin

osa vastanneista kuntajohtajista oli melko tyytyväisiä kuntien ja järjestöjen väliseen yhteistyöhön. Kaikkein tyytyväisimpiä yhteistyöhön olivat kaupunkimaiset kunnat (Tukia ym. 2011). Järjestöistä kuntayhteistyöhön tyytyväisten osuus oli Järjestöbarometri 2016 mukaan suurempi kuin yhteistyöhön kriittisesti suhtautuvien osuus (Peltosalmi 2016).

Sekä Simonsenin väitöskirjan (2013) tulosten että, Karttusen ym. selvityksen (2013) perusteella niin kunnissa kuin järjestöissä yhteistyötä pidettiin tärkeänä terveyden edistämiseen tähtäävän toiminnan toteutumiseksi. Tutkimuksessa havaittiin, että vaikka yhteistyötä pidettiin tärkeänä paikallisissa vapaaehtoisjärjestöissä ja kunnissa, oli tämä huomioitu heikosti kuntien talous- ja toimintasuunnitelmissa (Simonsen 2013). Viime vuosina järjestöt ovat kokeneet, että järjestöille myönnetyt kunta-avustukset ovat pienentyneet (Peltosalmi 2016, Brax 2018).

5.3 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen muu yhteistyö

Karttusen tutkimusryhmän (2013) tekemän selvityksen mukaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat kunnat ja toiset järjestöt. Muita yhteistyötahoja ovat muun muassa tiedotusvälineet, oppilaitokset, yritykset ja seurakunta. Tiedotusvälineet ovat järjestöille kyselyn mukaan melko tärkeitä yhteistyökumppaneita, kun taas uskonnollisia yhteisöjä järjestöt eivät pidä kovin tärkeinä yhteistyötahoina (Karttunen ym. 2013). Järjestöbarometri kyselyssä järjestötoimijat pitävät oppilaitosyhteistyötä keinona saada nuoria mukaan järjestöjen toimintaan. Järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön tiivistämiseksi Sosiaali ja terveys ry. suosittelee oppilaitoksia sisällyttämään opetussuunnitelmiinsa kansalaisjärjestöihin liittyviä opintojaksoja (Peltosalmi ym. 2014).

Karttusen ym. kyselyssä (2013) Raha-automaattiyhdistystä (RAY) eli nykyistä Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskusta (STEA) pidetään merkittävänä järjestötoiminnan ja järjestöyhteistyön rahoittajana ja yhteistyön mahdollistajana. Vuonna 2019 STEA on ehdottanut sosiaali- ja terveysministeriölle jakavansa sosiaali- ja terveysjärjestöille yleishyödylliseen kansalaisjärjestötoimintaan yhteensä 362 miljoonaa euroa (Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus 2019).

5.4 Järjestöyhteistyö sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen jälkeen

Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus tulee vaikuttamaan järjestöjen toimintaan ja järjestöjen välisen yhteistyön odotetaan tulevaisuudessa muuttuvan (Karttunen ym. 2013, Peltosalmi ym. 2016). Maakunta voi tuottaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut itse tai yhdessä muiden maakuntien kanssa tai ostaa palvelut yksityiseltä tai kolmannelta sektorilta. Uudistuksen jälkeen sosiaali- ja terveysjärjestöt voivat tuottaa terveyttä ja hyvinvointia tarjoavia palveluita tai toimia sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän ulkopuolella tarjoamalla yleishyödyllistä toimintaa, kuten esimerkiksi kansalaistoimintaa ja edunvalvontaa (Niemi ja Turpeinen 2016). Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen jälkeen niiden järjestöjen, joiden toimintaa tuetaan STEA rahoituksella tulee erottaa toiminnassaan palveluiden tuottaminen ja yleishyödyllinen toiminta (Sosiaali- ja terveysministeriö ja Valtiovarainministeriö 2017b, Brax 2018).

Järjestöbarometri 2016 (Peltosalmi ym. 2016) kartoitti järjestöjen edustajilta näkemyksiä sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen vaikutuksesta järjestöjen väliseen yhteistyöhön. Järjestöyöntekijät kokivat, että tulevaisuudessa järjestöjen välistä yhteistyötä on mahdollisuus tiivistää, tehtäviä kehittää ja muodostaa suurempia yhteenliittymiä. Muutamit paikallisyhdistykset ennakoivat yhdistysten yhdistymistä. Järjestöjen toivottiin tulevaisuudessa entistä useammin muodostavan yhteenliittymiä toiminnan tulosten markkinoimiseksi kuntiin ja tuleviin maakuntiin (Peltosalmi ym. 2016).

Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen jälkeenkin kunnilla on mahdollisuus tukea järjestöjen toimintaa avustuksilla, tarjoamalla järjestöjen käyttöön tiloja ja ohjaamalla kuntalaisia järjestöjen toimintaan. Kunnat eivät kuitenkaan pysty enää hankkimaan järjestöiltä sosiaali- ja terveyspalveluita (Sosiaali- ja terveysministeriö ja Valtiovarainministeriö 2017b). Braxin selvityksessä (2018) osa kuntapäätäjistä arveli, että kunnat tulevat vähentämään sosiaali- ja terveysjärjestöille myöntämiään avustuksia, koska sosiaali- ja terveyspalvelut eivät enää kuulu kuntien vastualueeseen. Toisaalta kuntien taloudellisen aseman heikkeneminen, sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen myötä, nähtiin syynä tiivistää järjestöyhteistyötä. Järjestöjen toiminnan vahvuutena nähdään tulevaisuudessa syrjäytymisen vähentäminen ja ehkäiseminen, mitä pidetään myös kunnissa tärkeänä tavoitteena (Brax 2018).

Järjestöbarometriin 2016 (Peltosalmi ym. 2016) vastanneet järjestöyöntekijät arvioivat sosiaali- ja terveystalveluiden uudistuksen jälkeen yhdistysten, kuntasektorin sekä maakuntien yhteistyön tiivistyvän. Järjestöjen vaikuttamismahdollisuuksien odotettiin kyselyn tulosten perusteella paranevan. Noin neljännes yhdistyksistä arvioi asemansa ja asiantuntemuksensa käytön vahvistuvan kuntien hyvinvointia ja terveyttä edistävssä toiminnassa. Järjestöjen näkökulmasta merkittävää on se, miten terveyttä ja hyvinvointia edistävä työ kunnissa organisoidaan ja otetaanko järjestöt tähän työhön mukaan. Palvelujen tuottamisessa ja maakunnan laajuisissa kilpailutuksissa pärjääminen kuitenkin arvelutti järjestöjä. Järjestöjohto toivoi järjestöille tulevaisuudessa mahdollisuutta osallistua systemaattisesti kuntien toimintaan kuten esimerkiksi hyvinvointikertomuksen laadintaan ja osallistumisen erilaisiin työryhmiin (Peltosalmi ym. 2016). Jotta sujuva yhteistyö kuntien, maakuntien ja järjestöjen kesken olisi tulevaisuudessa mahdollista, suosittelee Brax selvityksessään (2018) vastuuhenkilöiden nimeämistä järjestötyöhön ja terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyöhön.

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa ja yhteistyötä lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa järjestöjen toiminnan ja yhteistyön muotojen kehittämiseksi. Toiminnan ja yhteistyön kehittämisen tavoitteena on lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäiseminen ja terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaista toimintaa Pohjois-Pohjanmaalla toimivilla sosiaali- ja terveysjärjestöillä on lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä?
2. Millaista yhteistyötä Pohjois-Pohjanmaalla toimivat sosiaali- ja terveysjärjestöt tekevät lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä?
3. Mitä mahdollisuuksia ja edellytyksiä järjestötyöntekijät näkevät yhteistyölle nyt ja sosiaali- ja terveystalouden (sote) uudistuksen jälkeen?

7 TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

7.1 Tutkimusaineisto ja tiedonkeruu

Tutkimusaineistoksi valitsin asuinalueellani, Pohjois-Pohjanmaalla lasten ja nuorten parissa työskenteleviä sosiaali- ja terveystyöntekijöiden toimijoita. Tutustuin eri järjestöihin ja niiden toimintaan järjestöjen internetsivustojen avulla. Järjestöjen valinnassa pyrin huomioimaan, että järjestöt olisivat keskenään erikokoisia ja toiminta mahdollisimman monipuolista ja toisiaan täydentävää. Ensimmäisen kerran olin yhteydessä järjestöihin puhelimitse ja sähköpostilla tammi–helmikuussa 2018. Sähköpostitse lähestyin suoraan niitä järjestötoimijoita, joilla ei ollut nimettyä yhteyshenkilöä tai yhteydenottoa pyydettiin sähköpostitse. Alkuyhteydenottoja oli kaikkiaan kahdeksan, joista vastauksen yhteydenottooni sain seitsemältä järjestöltä. Näille seitsemälle tutkimuksesta kiinnostuneelle lähetin sähköpostitse lisätietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja aineistonkeruutavasta. Tämän jälkeen lopullisen kiinnostuksen tutkimukseen osallistumisesta esitti viisi järjestötoimijaa. Näistä kahden toimijan taustajärjestö oli sama, joten käsittelen näitä kahta järjestöä tutkimuksessani yhtenä yksikkönä. Tutkimusaineistoni muodostuu neljästä järjestötoimijasta.

Keskustelut tutkimuksesta ja sen toteutuksesta kävin järjestöstä riippuen joko järjestön toiminnanjohtajan tai suoraan haastateltavien kanssa. Tutkimuksesta sopimisen jälkeen, lähetin haastateltaville tutkimustiedotteen sekä suostumuslomakkeen tutkimukseen osallistumisesta (LIITE 1). Tiedonkeruu toteutettiin 26.2. – 13.3.2018 välisenä aikana kolmena ryhmähaastatteluna sekä yhtenä yksilöhaastatteluna. Haastateltavista (n=11) järjestötoimijoista naisia oli yhdeksän ja miehiä kaksi. Haastateltavat olivat iältään 26-64 -vuotiaita ja vastaajien keski-ikä oli 40 vuotta. Haastateltavat olivat koulutustaustaltaan opistoasteen tai alemman korkeakouluasteen suorittaneita. Yhdellä haastateltavista oli ylemmän ammattikorkeakouluasteen tutkinto. Osa haastateltavista oli varsinaisen ammatillisen tutkinnon lisäksi hankkinut lisäkoulutusta, esimerkiksi kouluttautuen työnohjaajaksi. Työkokemusta järjestötyöstä oli haastateltaville kertynyt 2-20 vuotta. Keskimäärin työkokemusta järjestöistä oli 8,3 vuotta.

Haastateltavat palauttivat suostumuslomakkeen haastattelupäivänä ennen haastattelun aloittamista. Ennen haastattelun aloittamista kävin haastateltavien kanssa lävitse

tutkimuksen tarkoituksen ja toteutuksen, tietosuojakysymykset sekä aineiston käyttöön ja säilytykseen liittyvät asiat. Suostumuslomakkeita ja haastatteluaineistoa säilytetään vuosi opinnäytetyön valmistumisesta, jonka jälkeen ne hävitetään tietoturvallisesti. Kerroin haastateltaville mahdollisuudesta tutustua tuloksiin ennen niiden lopullista julkaisemista.

7.2 Teemahaastattelu

Haastattelututkimus on laadullinen tutkimusmenetelmä (Hirsjärvi ym. 2014). Haastattelua ohjaavat tutkimuskysymykset (Tiittula ja Ruusuvuori 2005). Haastatteluiden aineistonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua (LIITE 2). Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumuooto (Tiittula ja Ruusuvuori 2005). Siinä tutkittavasta aiheesta laaditaan jo tiedetyn tiedon perusteella teema-alueuettelo, jonka pohjalta tarkentavat haastattelukysymykset muodostuvat. Teema-alueiden tulisi olla niin väljiä, että niiden kautta haastatteliija voi jatkaa ja syventää keskustelua niin pitkälle kuin tutkimusintressit edellyttävät ja haastateltavan kiinnostus sallii (Hirsjärvi ja Hurme 2008, Tuomi ja Sarajärvi 2009). Haastattelut voidaan jakaa haastateltavien lukumäärän mukaan yksilö- ja ryhmähaastatteluihin (Tiittula ja Ruusuvuori 2005). Tässä tutkimuksessa käytettiin molempia tiedonkeruu-menetelmiä.

Ennen haastattelun aloittamista haastateltavilta kerätään perustiedot kuten sukupuoli, ikä, koulutus ja muut tutkimuksen kannalta merkitykselliset tiedot (Mäntyranta ja Kaila 2008) kuten tässä tutkimuksessa aika minkä henkilö oli toiminut järjestösektorilla. Haastattelutilanteet pyritään luomaan mukaviksi ja rauhallisiksi. Nauhoitus- ja videointilaitteita on suositeltavaa käyttää haastattelun tallentamisessa (Hirsjärvi ja Hurme 2008, Mäntyranta ja Kaila 2008). Airan (2005) mukaan aineiston tarkkaa määrää on usein vaikeaa tietää etukäteen, sillä laadullisen tiedonkeruumenetelmän kohdalla puhutaan niin kutsutusta saturaatiosta eli aineiston kyllästymisestä. Saturaatio tarkoittaa sitä, ettei uusi haastattelu tuo enää uutta informaatiota tutkimusaiheesta (Aira 2005).

7.2.1 Yksilöhaastattelu

Haastattelumuodoista tavanomaisin on yksilöhaastattelu (Hirsjärvi ym. 2014). Tässä tutkimuksessa yksilöhaastatteluun päädyttiin järjestön omasta toiveesta henkilöstöresurssien vuoksi. Haastatteluajankohdasta sovittaessa kävi ilmi, että tunsin

haastateltavan etäisesti muusta yhteydessä. Ennen haastatteluajasta sopimista varmistin haastateltavalta, onko tämä este haastattelun tekemiselle. Yksilöhaastattelu järjestettiin järjestön omissa tiloissa. Tila oli rauhallinen, viihtyisä ja haastateltavalle entuudestaan tuttu. Tallensin haastattelun puhelimella ja diginauhurilla ja tein haastattelusta muistiinpanoja. Tutkimuspäiväkirjaani täytin haastattelun aikana ja sen jälkeen. Haastattelu eteni teemahaastattelurungon mukaisesti (LIITE 2) ja kesti 1h. 12 min.

7.2.2 Ryhmähaastattelu

Ryhmähaastattelu on varteenotettava muun muassa silloin, kun tavoitteena on kartoittaa asenteita, kehittää uusia palveluita tai kartoittaa ajattelutapoja ja toimintaa. Ryhmähaastattelun avulla pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä ja tuomaan siihen uusia näkökulmia vastaamalla kysymyksiin: miksi, kuinka tai miten (Hirsjärvi ja Hurme 2008, Mäntyranta ja Kaila 2008). Ryhmähaastattelussa järjestetään tavallisesti noin kolme haastattelua, joissa haastateltavat on jaettu 4 - 10 haastateltavan ryhmiin (Mäntyranta ja Kaila 2008). Tässä tutkimuksessa toteutettiin kolme ryhmähaastattelua. Jokaisen kolmen järjestön järjestötyöntekijät haastateltiin eri ajankohtina. Haastatteluun osallistui haastateltavia järjestöstä riippuen 3-4 henkilöä (n=10). Ryhmähaastattelussa haastateltavat jäsenet valitaan tarkasti ja kootaan siten, että he edustavat käsittelevää aihepiiriä mahdollisimman laajasti. Sukupuolen ja ikärakenteen suhteen on suositeltavaa, että ryhmät kootaan mahdollisimman homogeenisiksi (Mäntyranta ja Kaila 2008). Haastattelijan tehtävänä on ryhmähaastattelussa huolehtia siitä, että keskustelu pysyy valituissa teemoissa ja että jokaisella haastatteluun osallistujalla on mahdollisuus esittää omat mielipiteensä. Haastattelijan ei kuitenkaan tule selittää sisältöjä tai muuten sekaantua keskustelun kulkuun (Hirsjärvi ja Hurme 2008, Mäntyranta ja Kaila 2008).

Ryhmähaastattelun avulla on mahdollista saada nopeasti tietoa samanaikaisesti useammalta eri vastaajalta, jolloin saadaan koottua monipuolinen ja rikas aineisto. Ryhmähaastattelun haittoina pidetään muun muassa sitä, että välttämättä kaikki kutsutut eivät saavu paikalle, jolloin vastaajien kesken voi syntyä valikoitumista. Ryhmähaastattelussa myös ryhmädynamiikka ja valta-asetelmat vaikuttavat helposti siihen kuka puhuu ja mitä sanotaan (Mäntyranta ja Kaila 2008).

Tässä tutkimuksessa yhdessä ryhmähaastatteluista haastattelun kulkua seurasi kaksi ammattikorkeakoulun opiskelijaa. Haastattelut järjestettiin haastateltavien järjestötyöntekijöiden tauko- ja kokoustiloissa tai työhuoneessa. Tilat olivat rauhallisia ja etukäteen tuttuja haastateltaville. Kaksi haastattelua tallensin diginauhurilla ja puhelimella ja yhden haastattelun ainoastaan puhelimella. Haastattelujen aikana tein muistiinpanoja ja haastattelujen jälkeen kirjasin havaintojani tutkimuspäiväkirjaan. Haastattelu eteni teemahaastattelun mukaisesti, mutta muutaman kerran haastateltavat poikkesivat puheenvuoroissaan aihepiiristä. Tämä ilmiö tuli esille etenkin niiden järjestöjen kohdalla, joiden toiminta piti sisällään muutakin toimintaa kuin lasten ja nuorten parissa työskentelyä tai jos haastateltavan järjestötyöntekijän toimenkuva piti sisällään työskentelyä muiden ikä- tai kohderyhmien kanssa. Jokainen ryhmähaastattelu kesti noin 2 tuntia, yhteensä ryhmähaastattelut kestivät 5 h ja 56 min.

7.3 Tutkimusaineiston analyysi ja raportointi

Haastatteluiden jälkeen siirsin tallenteet tietokoneelleni ja varmuuskopion aineiston. Tämän jälkeen aloitettiin litterointi eli aineiston purkaminen tekstiksi (Hirsjärvi ja Hurme 2008). Litteroinnin tavoitteena on muuttaa aineisto helpommin hallittavaan muotoon (Ruusuvuori ym. 2010). Osan litteroinnista tein itse ja osassa käytettiin ulkopuolista litteroijaa. Litteroinnissa työkaluna käytin apuohjelmaa, jonka avulla pystyin hidastamaan haastateltavien puhetta. Käytännössä litterointi eteni niin, että kuuntelin muutaman lauseen, kirjoitin kuulemani, kuuntelin lauseet uudelleen tarkistaakseni kirjoittamani ja tein tarvittavat korjaukset. Kirjoitin haastattelun sanatarkasti, paikallisen murteen mukaisesti. Yhdessä haastattelussa haastateltava kertoi kattavasti muusta järjestön toiminnasta, joka ei liittynyt tutkimusaiheeseen ja kohderyhmääni. Tämän kohdan jätin purkamatta tekstiksi. Litteroinnin jälkeen kuuntelin kaikki haastattelut uudestaan tarkistaakseni, onko tekstiin tullut kirjoitusvirheitä. Kuuntelin ja tarkistin myös ulkopuolisen litteroiman aineiston.

Litteroinnin jälkeen aineisto eritellään ja luokitellaan (analysointi) ja pyritään luomaan kokonaiskuvaa ja tulkintaa, jossa ilmiötä käsitellään syvällisemmin (synteesi) (Hirsjärvi ja Hurme 2008). Analyysimenetelmänä käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin tarkoituksena on tuottaa sanallinen, selkeä ja yhtenäinen kuvaus tutkittavasta aiheesta (Tuomi ja Sarajärvi 2009). Aineiston käsittelyä ohjaavat

tutkimuskysymykset sekä tutkijan tulkinta ja valinnat (Ruusuvuori ym. 2010). Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan aineistolähtöinen sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään kerätystä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta aiheesta. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, joka jaetaan kolmeen eri osa-alueeseen: aineiston pelkistämiseen, ryhmittelyyn sekä teoreettisten käsitteiden luomiseen. Sisällönanalyysi alkaa aineiston pelkistämisestä, jossa auki kirjoitetusta haastatteluaineistosta karsitaan pois tutkimukselle epäolennainen materiaali. Pelkistämisessä etsitään vastauksia tutkimuskysymyksille. Analyysiyksikköjä voivat olla yksittäinen sana, lause, lausuma tai ajatuskokonaisuus (Tuomi ja Sarajärvi 2009). Aloitin alustavan analyysin tekemisen litterointivaiheessa. Pelkistämisen apuna käytin teemahaastattelurunkoa. Löytäessäni vastauksia tutkimuskysymyksille alleviivasin analyysiyksiköt eli haastateltavien lauseet ja kopioin ne erilliseen asiakirjaan. Korostusvärejä käytin tutkimuskysymyksistä muodostettujen teemojen mukaisesti.

Aineiston ryhmittelyssä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä, jotka ryhmitellään ja yhdistetään luokiksi ja nimetään luokkaa kuvaavalla käsitteellä (Tuomi ja Sarajärvi 2009). Luokittelun apuna käytin visualisointia, ensin korostusvärejä, jonka jälkeen muodostin taulukot pää-, ylä- ja alaluokista. Sen jälkeen yhdistelin luokkia niin kauan kuin mahdollista. Raportoinnissa tulokset esitetään luokiteltuina teema-alueina ja suorina lainauksina (Mäntyranta ja Kaila 2008). Ruusuvuoren (2010) mukaan aineiston luokittelu, analysointi ja tulkinta eivät ole täysin erillisiä vaiheita vaan liittyvät toisiinsa. Usein eri vaiheista palataan takaisin aiempiin kysymyksiin. Niitä arvioidaan uudelleen ja tarkennetaan. Tutkija ei ole analyysissa koskaan irrallaan vaan tutkijan omat tulkinnat vaikuttavat analyysiin (Ruusuvuori ym. 2010). Analysoinnin apuna käytin tutkimuspäiväkirjaani, johon olin merkinnyt haastattelujen jälkeen havaintoja ja huomioitani haastatteluista. Taulukossa 1 on esitelty esimerkki tutkimusaineiston pelkistämisestä, ryhmittelystä ja abstrahoinnista. Taulukossa 2 on kuvattu tutkimusaikataulu.

TAULUKKO 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä, ryhmittelystä ja abstrahoinnista.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
<p>”...koska niinhän se ei toimi vaan siinhän tulee päinvastoin leimatuksi hyvin usein, että lapset ite kokee, et se ei oo kivaa, et joku (vapaaehtoinen) tulee mua ottaa hiasta tuolla sitte, että mä oon nyt sun kaveri...” (H10).</p>	Yksinäiseksi leimautuminen	Sosiaalinen leimautuminen	Yksinäisyyden yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen taso	Lasten ja nuorten yksinäisyys
<p>”...se leima on ikävä ja se on kielteinen ja se on negatiivinen...” (H6).</p>	Yksinäisyys leimaa			
<p>”... se on hirveän häpeällistä olla jotenki, ettei oo kavereita...” (H9).</p>	Yksinäisyyteen liittyy häpeää			

TAULUKKO 2. Tutkimusaikataulu.

Syksy 2017	Talvi 2018	Kevät ja kesä 2018	Syksy 2018
Kirjallisuuteen perehtyminen.	Tutkimusaineiston hankkiminen.	Aineiston käsittely tekstiksi.	Tulosten analysointi ja raportointi.
Tutkimussuunnitelman laadinta.	Aineiston keruu.	Tulosten analysointi.	Johtopäätökset.
Teemahaastattelurungon laadinta.			Tulosten julkaiseminen.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimukseen osallistui järjestötoimijoita neljästä lasten ja nuorten parissa työskentelevästä sosiaali- ja terveysjärjestöstä. Osa järjestöistä oli valtakunnallisesti ja osa paikallisesti Pohjois-Suomessa toimivia järjestöjä. Kooltaan suuremmissa, kolmiportaisissa järjestöissä järjestön toiminta jakautui keskusjärjestön, piiritason ja paikallisosaston toiminnoiksi. Nämä eri tasot tekivät keskenään yhteistyötä, mutta olivat ”...toiminnallisesti ja taloudellisesti itsenäisiä niinku toimijoita, mutta meillä on tää kuitenkin, se niinku se kattojärjestö olemassa...” (H9).

Kolmiportaisissa järjestöissä työntekijöiden toimenkuvat olivat tarkemmin rajattuja verrattuna pienempiin järjestöihin, joissa sama henkilö saattoi vastata sekä toiminnan suunnittelusta että toteutuksesta. Sekä kolmiportaisissa että pienemmissä järjestöissä tietoa ja toimintatapoja kehitettiin ja jaettiin järjestön sisäisesti. ”... (Oman järjestön) eri toimijoiden kans pyritään yhä vahvempaan yhteistyöhön, että se ois niinkun meidän järjestön etu myös...oman järjestön etu myös, että...osaaminen niinkun...liikkuu eri toimijoiden välillä ja sit...sitte se, että voi niitä asiakkaita ohjata eri toimintoihin...” (H5). Pienemmissä järjestöissä verkostoituminen muiden ulkopuolisten toimijoiden kanssa korostui haastatteluissa suurempia järjestöjä enemmän. Osassa järjestöistä lapsille ja nuorille suunnatut toimintamuodot olivat pysyviä, vuosikymmeniä jatkuneita toimintamuotoja, joihin liittyi muun muassa vapaaehtoisille suunnattua koulutusta. Perustoiminnan lisäksi kaikissa haastatteluissa järjestöissä oli määräämää toimintaa, esimerkiksi erilaisia hankkeita.

8.1 Järjestötoimijoiden näkemyksiä lasten ja nuorten yksinäisyydestä ja sen vaikutuksista

Järjestötoimijoiden haastatteluissa lasten ja nuorten yksinäisyys kuvattiin monitasoisena ilmiönä, johon liittyi yksilötason lisäksi laajempi yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen taso. Nämä eri tasot vaikuttivat ja olivat yhteydessä toinen toisiinsa. ”Ehkä tuohon yksinäisyys... syyden... yksinäisyyden tematiikkaan vielä, että... et onhan se valtava yhteiskunnallinen haaste...”(H5). Yhteiskunnallisessa näkökulmassa korostui huoli yksinäisten lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Syrjäytyminen tai sen uhka tuli esille esimerkiksi opintojen keskeytymisenä, omien asioiden hoitamisen vaikeutena ja

sosiaalisena eristyneisyytenä. ”...mut, et jos ei esimerkiks oo... oo elämässä oikeen niinko semmosta, mistä pitää kiinni, että ei oo työpaikkaa eikä oo koulupaikkaa eikä... eikä oikein mittään... mittään semmosta... tekemistä siinä arjessa ja se... se oma... oma elämä niinko... rajottuu esimerkiks hyvin paljon neljän seinän sisälle...” (H4).

Useiden haastateltavien puheenvuoroissa tuli esille yksinäisyyden laajempaan yhteiskunnalliseen ja yhteisölliseen näkökulmaan liittyvä sosiaalisen leimautumisen pelko. Leimautuminen nähtiin negatiivisena ilmiönä. ”...se leima on ikävä ja se on kielteinen ja se on negatiivinen...”(H6). Sosiaalinen leimautuminen näkyi muun muassa siinä, että kaverittomuutta oli vaikeaa myöntää. Kaverittomuus aiheutti häpeän tunnetta ja lasi itsetuntoa. ”...ja sillai semmosta häpeää, että jotenki se on hirveän häpeällistä olla jotenki, ettei oo kavereita, että siinä tulee semmosta varmaan itse... myös semmosta itsetunnon niinkö laskemistaki, että mä en kelpaa tai...mä en oo jossain niin hyvä tai ei oo niin suosittu tai jotain semmosta heikkoutta... itsessä kokevat...” (H9).

Leimautumisen pelko asetti haasteita järjestöjen omalle toiminnalle, sillä lapset ja nuoret eivät halunneet leimautua yksinäisiksi. ”... koska niinhän se ei toimi vaan siinhän tulee päinvaston leimatuksi hyvin usein, että lapset ite kokee, et se ei oo kivaa, et joku (vapaaehtoinen) tulee mua ottaa hiasta tuolla sitte, että mää oon nyt sun kaveri...”(H10). Yksinäiseksi leimautumisen pelko tuli järjestöjen toiminnassa esille varsinkin pienillä paikkakunnilla, joissa lapset ja nuoret tuntevat toisensa paremmin. ”...ehkä se kyse on siitä, että puhutaan pienemmästä paikkakunnasta niin siellä jo muutenkin tunnetaan toinen toisensa ja sitten semmonen niinku...niin sanottu leima, että mää oon nyt tämä vapaaehtoinen ja mää ystäväntarvitsija, niin se oikein tällaisella pienellä paikkakunnalla toimi. Että täytyy olla iso paikkakunta ja iso kaupunki, jotta tämmönen (toiminnan nimi) saahaan siellä, siellä toimimaan.” (H1).

Yhteisötasolla tarkasteltuna järjestötyöntekijät näkivät yksinäisyydellä olevan yhteyksiä kiusaamiseen. Osa toiminnassa mukana olevista lapsista ja nuorista olivat kokeneet rankkaakin koulukiusaamista, jolloin kokemukset saman ikäisistä saattoivat olla hyvin kielteisiä. ”...niin aika monella toimintaan liittyvällä kaverilla on niin semmoset niinku... hyvin kielteiset ja negatiiviset tuntemukset ja kokemukset kaveripiiriin kuulumisesta... (–) ...tai sitte sitä kokemusta ei oo ollenkaan, toisin sanoen vaikka koulukiusattu... niinku rankkakin koulukiusaamistausta, joka sitte tavallaan näyttäytyy sen kaverin kokemana

niin, että ne kokemukset vertaisikäisistä on... on hyvin kielteisiä.” (H6). Ryhmä, josta lapsi tai nuori jätettiin ulkopuolelle, saattoi olla fyysinen ja yhä useammin virtuaalinen.” ...jos ajatellaan sitä yksinäisyyttä... sitä teemaa niin... suletaanko joku ryhmästä pois, tää on hyvin yleinen ongelma tai se mitä...lapset tuo esille, että se on joku whats... wappi-ryhmä...whatsappi-ryhmä tai... tai peli, missä suljettaa ulkopuolelle, ettei oteta mukaan...” (H10). Yksinäisyyteen saattoi liittyä monitasoisia ongelmia, jolloin ongelmat saattoivat seurata toinen toistaan tai kasautua. ”...et se (yksinäisyys) ehkä näkyy semmosena ongelmien tavallaan kertautuminen, et jos on vaikka kotona alkoholiongelmaa, nii sit siihen monesti liittyy sitä yksinäisyyttä tai kiusaamista...” (H8).

Yksilötason yksinäisyyden kuvauksissa tuli esille sekä emotionaalisen yksinäisyyden että sosiaalisen yksinäisyyden muotoja. Emotionaalisen yksinäisyyden kokemuksia tuli esille muun muassa maahanmuuttajilla, joilla tunne ulkopuolisuudesta ja erilaisuudesta saattoi näyttäytyä vahvana ”...et, vaikka...monesti tuntuu siltä, et näillä maahanmuuttajanaisilla ja -tytöillä on paremmin niitä kontakteja ympäristöön, niin minusta tuntuu, et usein heillä on kuitenkin se sisäinen niinkun tunne erilaisuudesta ja ulkopuolisuudesta aika vahva. Mikä näyttäytyy siinä meidän perustoiminnassa kyllä niinku hyvin voimakkaa...voimakkaasti... et tunnetaan... tunnetaan itsensä erilaisiksi, kun muut ja tunnetaan itsensä ulkopuoliseksi siitä ryhmästä...mihin kuuluu, esimerkiksi siitä luokasta tai opiskelijaporukasta tai mikä se onkaan...” (H4). Sosiaalisessa yksinäisyydessä merkitykselliset kaverisuhteet puuttuvat. ”Sitte (järjestön nimi) toimintaan liittymistä yhistää oikeestaan näillä kaikilla kavereilla se yksinäisyyen ja kaverittomuuen kokemus.” (H6). Osalla järjestöjen toiminnassa mukana olevilla lapsilla ja nuorilla yksinäisyys oli saattanut kestää jo pitkään ja sitä saattoi olla vaikea heti kertoa. ”...he saattaa jonkun muun asian yhteydessä sitte jollain tavalla sivuta sitä yksinäisyys asiaa tai ettei ookkaan kavereita, et se ei välttämättä aina oo se yhteydenoton niinkö aihe tai tavallaan se pääsyy, mutta että voivat olla siellä aika paljonkin vaikka koulun jälkeen yksinään ja... ja tuota sitte ehkä jostain arki... pienemmästä niinko arkisesta asiasta niin... niin puhutaan, mutta sitte sieltä heijastuu ja tulee niinku sitä esille, että... et siellä on jo pitkään jatkunutta sitä yksinäisyyttä...”(H9)

Yksinäisyyden altistaviksi tekijöiksi järjestöyöntekijät näkivät muun muassa mielenterveysongelmat. ”Masennus aiheuttaa tosi paljon kans sitä yksinäisyyttä ja täällä tosi paljon kävijöillä on sitä masennusta ja se masennus tekee sen, että on tosi vaikee

lähtä liikkeelle ja sitten voi olla niin myös niin, et on vaikeaa lähestyä toisia ihmisiä, ku on masentunut ja siitä tulee just semmonen, vähän saattaa tulla semmonen niinku negatiivinen kierre, et sit taas, kun niitä kavereita ei oo niin se taas ruokkii sitä masennusta.” (H11). Myös haasteet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kommunikaatiossa saattoivat vaikeuttaa kaverisuhteiden solmimista ja ylläpitämistä. ”...nimeommaan näillä kavereilla (Asperger- ja autismi diagnoosin saaneet) se yksinäisyyden ulukopuolisuuken kokemus on verrattain yleistä ja sinne ohjautuu (toimintaan) nimeommaan niitä kavereita sitte...”(H6).

TAULUKKO 3. Järjestötoimijoiden näkemyksiä lasten ja nuorten yksinäisyydestä ja sen vaikutuksista

Yhteiskunnallinentaso	Yhteisötaso	Yksilötaso	Yksinäisyyden altistavat tekijät
Syrjäytyminen	Sosiaalinen leimautuminen	Emotionaalinen yksinäisyys	Kiusaaminen Ongelmien kasautuminen Maahanmuuttajuus Mielenterveysongelmat Käyttäytymisen haasteet
		Sosiaalinen yksinäisyys	
		Osalla pitkään jatkunutta	

8.2 Järjestöjen toiminta lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä

Haastateltavien järjestöjen toiminta jakaantui eri ikäisten ihmisten kanssa tehtävään toimintaan sekä pelkästään lapsiin ja nuoriin tai nuoriin ja nuoriin aikuisiin suuntautuvaan toimintaan. Valtaosassa haastatelluista järjestöistä toiminta keskittyi pelkästään 12-29-vuotiaisiin lapsiin ja nuoriin. Niissä järjestöissä, joissa toimittiin eri ikäisten kanssa, lapset ja nuoret olivat yksi kohderyhmä muiden joukossa ”...nuorten toiminta on osa mitä tahansa toimintaa...” (H2). Tällaisessa järjestössä nuorten toiminnan ei haluttu olevan erillistä toimintaa vaan järjestö pyrki saamaan nuoret mukaan järjestön muihin toimintaryhmiin. Tavoitteena oli, että nuoret pysyisivät tällä tavoin pidempään mukana järjestön toiminnassa. ”...kun pyritään tähän, ettei nuorille mittään erillisiä ryhmiä niin se sitten edesauttaa sitä, että pysytään ehkä kauemmin toiminnassa mukana, että jos olisi tällaisia erillisiä nuorille tarkoitettuja ryhmiä niin sitte, sitte kun he pääsee jonkun tietyn iän yli ja heille ei enää niin sanotusti oo sitä ryhmää niin ei välttämättä ei löydä tietä siihen osaston ommaan toimintaryhmään...”(H1).

Lasten ja nuorten parissa tehtävä toiminta jakaantui kaikissa järjestöissä yksilö-, ryhmä- ja yhteisö toimintaan. Osassa järjestöistä oli internetissä ja puhelimesta tapahtuvaa toimintaa sekä vapaaehtoistoimintaa. Yksilötyö oli kahdenkeskisiä tapaamisia ja keskusteluja työntekijän kanssa. ”... *se on tavoitteellista työtä sen nuoren kans... voi alkaa joko ohjaajan... ohjaajan siitä ehkä havainnoista, että nuori tarvii tukea tai voi alkaa sit sen ihan nuoren omasta pyynnöstä, et mää tarviisin apua johonki tai haluaisin jutella jostakin asiasta ja tuota... yksilöprosessit on tosi vaihtelevia... joittenkin kans tavataan kerta tai kaks ja joittenkin kans hyvinkin pikiä aikoja, jopa vuosia...voi olla aika intensiivistä välillä ja välillä vähän sitten... siinä voi olla pitempiä taukoja niissä tapaamisissa.*” (H4). Osassa järjestöistä yksilötyö nähtiin osana yhteisötoimintaa. ”*Käyään läpi niitä niinku siinä yhteisötoiminnan hetkesä... on niitä... se voi olla se tuokio... muutamia minuutteja, se voi olla varttitunti, se voi olla puoli tuntia, jos se tilanne sen vaatii, että jutustellaan mitä on tehty ja mitä on tapahtunu ja mitä kuuluu ja mitä aattelee ja muuta.*” (H6).

Eräs yksilötyön ulottuvuus oli internetin tai puhelimen kautta tapahtuva toiminta. Toimintamuotojen viemisestä internettiin järjestötyöntekijät näkivät monenlaista hyötyä. Internet, kuten myös puhelinaluepalvelut lisäsivät haastateltavien mielestä lasten ja nuorten alueellista tasa-arvoa. Ne mahdollistivat lapsille ja nuorille kohtaamispaikan. ”... *et se on mahdollisuus sitte niinkö semmosen nuoren, ketkä ei muuten... sielä voi olla omalla alueella, ettei oo mittään nuorisotoimintaa, et sit se on siellä verkossa tavallaan...*” (H8). Internetissä tapahtuva toiminta näyttäytyi järjestöille lisätoimintamuotona, mikä tarjosi järjestölle lisää resursseja ja nuorelle matalan kynnyksen paikan sosiaalisiin kohtaamisiin. ”...*mutta tähän sitte kehitetty tämmöstä kevyempää toimintamuotoa, lähetään kokkeileen tämmöstä (verkossa tapahtuva toiminta), että sitä kautta päästään niinku ehkä vähän purkamaan sitten näitä (toiminnan kohderyhmä) pitkiä jonoja ja kokkeileen tämmöstä kevyempää...että, että jutellaan eka netissä jollakin sovitulla chat-alustalla jonka jälkeen on sitten mahollista ehkä tavata jos se tuntuu sitte luontevalta. Että sais jotenki tämmöstä sosiaalistakontaktia sitte netin kautta.*” (H1). Osassa järjestöjä internetsivustot tarjosivat nuorille vaikuttamiskeinon, jonka kautta nuoret pystyivät julkaisemaan omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan.

Järjestöjen ryhmille suunnattu toiminta oli usein kohdennettu tietyille ryhmälle, esimerkiksi iän mukaan. Ryhmätoimintaa olivat esimerkiksi viikkoryhmä ja leiritoiminta.

Järjestötoimijat näkivät, että ryhmässä toimiminen itsessään oli monelle lapselle ja nuorelle yksinäisyyden poistamista. Ryhmätoiminnassa korostui toiminnallisuus, asioiden tekeminen yhdessä. ”...*semmoset toiminnalliset ryhymät, et se mitä tehhään ei oo niin hirviän merkityksellistä vaan se, että tavallaan tehhään yhdessä...(...)...mikä tahansa mikä niinku niitä kavereita sit tai niinku vois sitte yhistää. Koitetaan semmosia toimintamuotoja löytää.*” (H6). Toiminnallisten menetelmien tavoitteena oli tarjota lapsille ja nuorille lisää keinoja kuulluksi ja nähdyksi tulemiselle. ”*Ja mää uskon, että tämmösillä menetelmillä (toiminnallisilla) päästään kiinni myös semmosiin osa-alueisiin ihmisissä mitä puheenalue ei tavoita.*” (H11).

Osassa järjestöistä lapsilla ja nuorilla oli mahdollisuus osallistua järjestön toimintaan vapaaehtoisena. Vapaaehtoisena toimiminen oli esimerkiksi ryhmien ohjaajana toimimista. Tämä toimintamuoto sijoittui yksilö- ja ryhmätoiminnan välimaastoon. Vapaaehtoisena toimiminen tarjosi järjestötoimijoiden mukaan lapselle ja nuorelle mielekästä tekemistä ja merkityksellisen kokemuksen kuulumisesta ryhmään ja yhteisöön. ”...*tuota niin monelle se on niin tärkeä se sosiaalisen, sosiaalisena yhteisönä että se ei oo vallan tosikaan elikkä kyllähän mullakin on monta, monta ihmistä vapaaehtosta sillain mielessä nyt että reilun kymmenen vuoden aikana mitä mää voin ihan suoraan sanoa että he ovat saaneet, moni on päässyt vallan niinkuin elämän alakuun siellä, he ovat ehkä ammattiin suuntautunu ja he ovat saanu sosiaalisen yhteyven ja, ja kuinka paljon sitä on ollu sitä ennaltaehkäisevää tavallaan sitä niinku syrjäytymistä vastaan...*”(H2).

Järjestöjen tekemää yhteisötyötä olivat esimerkiksi erilaisten tapahtumien ja vapaaehtoistoiminnan järjestäminen kouluilla. Yhteisötyötä oli myös lasten ja nuorten vapaa oleskelu järjestön tiloissa. Yhteisötyön kautta pyrittiin vahvistamaan lasten ja nuorten kokemusta kuulumisesta yhteisöön. ”...*mutta myöski tunnistetaan ja tiedostetaan se, että se oleminen... tänne (järjestön nimi) tuleminenki on jo niinkö iso asia osalle (kohderyhmä) ja se, että tänne tulee ja täälä sohvalla istuskellee ja on muitten oman ikästen parissa niin se on... niinkö oleminenki on (järjestön nimi) varmasti niinkö... sallittu tapa olla...*”(H7).

8.2.1 Järjestöjen toiminnan tavoitteet

Järjestöjen toiminnan suunnittelussa ja järjestämisessä tavoitteena oli, että toimintaan pystyi osallistumaan mahdollisimman ”matalalla kynnyksellä”. Järjestöjen tarjoamaan toimintaan sai osallistua kuka lapsi tai nuori tahansa. ”...meillä kun on nää ryhmät niin se on sillä tavalla, että ei oo mitään pääsyvaatimuksia, ku sää tuut ovesta sisälle niin sut toivotetaan tervetulleeksi ryhmään, ku ryhmään...”(H2). Oman osallistumisen aktiivisuuden lapsi tai nuori sai itse määritellä. ”... ja voi tulla siinä niinkö sen ajan sisällä sillai, ku itelle soppii. Osa käy siinä joka viikko ja joku saattaa käyä siinä niinkö harvemmin, mutta on semmosiakin, jotka käy piipahtamassa ja sitten on semmoisia vakiokävijöitä, jotka tykkää käyä siinä sitten ihan säännöllisesti.” (H4). Osassa järjestöistä toimintaa pyrittiin suunnittelemaan ja toteuttamaan siten, että koulun- ja opintojen ulkopuolella olevat nuoret osallistuisivat mukaan toimintaan. ”Sillä, että toi ryhmät on laitettu tarkoituksella, että ne on arkipäivisin päiväsaikaan niin se jo tekee niinku sen, että niihin enssijaisesti osallistuu koulu- ja työelämän ulkopuolella olevat, mutta sitten esimerkiksi nuo viikkoleirit on koulun loma-ajoilla, että myös semmoisilla... että kaikki ihmiset hyöttyy tunteita harjoittelusta, että sillain ei oo niinku rajattu ketään tän toiminnan ulkopuolelle.” (H11).

Haastatellut järjestötyöntekijät pitivät lasten ja nuorten kuulluksi tulemistä hyvin tärkeänä. Lasten ja nuorten toiveet ja mielipiteet toiminnan sisällöistä ja kehittämisestä olivat keskiössä. ”...järjestönä sitte on haluttu... yleensä me on nuorten niinkö toiveita kuultu elikkä he on aina voineet antaa meille palautetta meidän palveluista ja tuota niitä toiveita on yritetty täyttää...”(H9). Tavoitteena toiminnassa oli tehdä niitä asioita, joista lapset ja nuoret olivat itse kiinnostuneita. ”...pystyy vaikuttamaan (järjestön nimi) ommaan tekemiseen ja (järjestön nimi) tehtäviin asioihin... tehhäänkö jottain ruokaa, tehhäänkö... pelataanko jottain lautapelejä tai voi vaikuttaa jo siihenki, että niinku osallistuuko näihin erilaisiin toimintoihin...”(H7). Osassa järjestöistä palautteen kerääminen toimintaan osallistuvilta lapsilta ja nuorilta oli systemaattisempaa kuin toisissa järjestöissä. Usein palautetta osallistujilta toivoi toiminnan järjestäjän lisäksi toiminnan rahoittaja.

Toimintaa ohjaavat tavoitteet olivat vahvasti sidoksissa lasten ja nuorten sosiaalisten taitojen tukemisessa. Vuorovaikutustaitojen harjoitteluun kiinnitettiin huomiota

esimerkiksi ryhmätyöskentelyssä. *”Eli tämmösillä tavoilla myös ite niinku määrittää sitä, että miten tässä ryhmässä ollaan ja miten toisten kanssa ollaan. Ja niinku, niinku vuorovaikutustaitojen harjoittelu tulee niinku siinä yhdessä tekemisen kautta.”* (H11). Järjestöyöntekijät nimesivät vuorovaikutustaidoiksi muun muassa toisten huomioimisen ja erilaisuuden hyväksymisen. Vuorovaikutustaitoihin liittyi läheisesti tunnetaitojen harjoittelu. Lasten ja nuorten hyväksyminen ja heidän kohtaaminen olivat haastatteluisissa toistuvia, toimintaa ohjaavia arvoja. *”Tavallaan se, että saat paikan, josta tuut huomioiduksi ja kohatuksi ja kuulluksi...”* (H6). Vuorovaikutustaitojen harjoittelulla, lasten ja nuorten hyväksymisellä ja kohtaamisella pyrittiin vahvistamaan lasten ja nuorten itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja. *”... jollakin tavalla kaikessa toiminnassa on siellä semmosena perusajatuksena...(-)...semmonen niinko sosiaalinen vahvistaminen ja itsetunnon vahvistaminen, et se on niinko kaikessa siellä pohojalla ja vaikuttaa sit tietenki siihen niinko yksinäisyyden kokemukseen myös...”* (H4). Näillä keinoilla pyrittiin luomaan STEAlapsille ja nuorille valmiuksia solmia ystävyysuhteita myös toiminnan ulkopuolella.

Laajempia, toimintaa ohjaavia tavoitteita olivat yksinäisyyden liittyvän leimautumisen vähentäminen sekä keinon tarjoaminen nuorille oman mielipiteen ja äänen esille tuomiseen. *”...että on huomattu, että usein aktiivisemmin äänensä saa kuuluviin ne nuoret joilla on ehkä asiat hyvin, on semmonen kaveriporukka ja on vaikutuskanavia...(-)...niin tän (toiminnan) myötä halutaan että myös, myös kaikki nuoret sais sen oman äänensä kuuluviin.”* (H11).

8.2.2 Järjestöjen toiminnan tulokset

Osa järjestöistä keräsi toimintaan osallistuvilta lapsilta ja nuorilta palautetta toiminnasta. Toiminnan tulosten arvio perustui kuitenkin pääsääntöisesti järjestötoimijoiden omiin havaintoihin ja kokemuksiin. *”No siitähän meillä ei oo niinko mitään tutkimustietoa, että... et miten ne on hyötyneet näistä yhteydenotoista...”* (H9). Järjestöjen toiminnan tulokset lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisyssä olivat monitasoiset ja yhteydessä toisiinsa. Toiminnan vaikutukset heijastuivat yksilön lisäksi yhteisön ja yhteiskunnan tasoille. Yksilötasolla lapsen ja nuoren itsetunto vahvistui mikä näkyi esimerkiksi asioinnin helpottumisena. *”...että niinku on helepottanu tosi palijo muihin paikkoihin menemistä esimerkiksi Kelan... Kelalla asiointia nii oli siirtäny ja siirtäny aina kerta*

toisensa jälkeeseen, mutta (järjestön nimi) yhtenä...toimintaympäristönä oli kuitenkin vahvistanu sitä itsetuntoa ja sosiaalisia valamiuksia sen verran, että niinkun pysty toimimaan muissakin ympäristöissä sitten... paremmin.” (H7). Nuorille suunnatun toiminnan kautta nuoren omat voimavarat ja kiinnostuksen kohteet hahmottuivat ja tulivat paremmin esille: ”*Niin yks sano tosi hyvin, että hahmottu ehkä vähän se, että mitä mää ite haluun ja mitä muut haluu mun haluavan.*”(H11).

Toiminnan tuloksia arvioitaessa, useat haasteltavat nimesivät lasten ja nuorten sosiaalisen vahvistumisen. Sosiaalinen vahvistuminen tarkoitti rohkaistumista, kokemuksia kaveriporukkaan kuulumisesta ja huomioita siitä, että viihtyy toisten ihmisten kanssa. Rohkaistumisella oli laajempia vaikutuksia koko elinpiiriin, esimerkiksi rohkeutta käyttää julkisia kulkuneuvoja ja tehdä itseään koskevia ratkaisuja. ”*...niitä on niin mukavia tämänkin ajan mitä mää oon ollu niin useita, useita kymmeniä semmosia mukavia onnistumisia, että missä on nähny niinku nuoren, nuoren joka saattanu tulla hyvinkin arkana, yksinäisenä niin nyt saattaa olla aivan huikeissa tilanteissa tällä hetkellä niinku mukana.*”(H2). Kokemus kaveriporukkaan kuulumisesta antoi lapselle tai nuorelle kokemuksen hyväksytyksi tulemisesta. ”*...mutta ennen kaikkea varmaan niinku se sosiaalinen vahvistuminen näyttäytyy siinä, että saa sen hyväksynnän sieltä vertais... ikäisiltään... saa sen kokemuksen siitä porukkaan kuulumisesta niin se on semmonen niinku käytännön taso... niinku minusta esimerkki, joka kuvaa sitä semmosta sosiaalista vahvistumista...*”(H6). Onnistuneiden kohtaamisten kautta lapset ja nuoret halusivat jatkaa mukana toiminnassa ja solmivat kaverisuhteita muiden toiminnassa mukana olleiden tai toiminnan ulkopuolella olevien lasten ja nuorten kanssa. ”*...mitkä on niinku... huikeita edistysaskelia, jos on tultu ajatuksella, että niinku ei oo oikein kettään siinä ja kokee olevansa yksinäinen eikä oikein paikkaa missä käyä niin sitten on käyny täällä ja sitte huomanneet, että no täällä on saman henkisiä hyviä tyyppejä, että näitten kans vois nähä muutenki...sitte vielä, että ku saatu siihen se iso askel, että on uskallettu sitä kaveria kysyä, koska monesti on aika palijo meillä mieltivät, että mitä toinen ajattellee, jos minä teen tämän ratkasun...*”(H7).

Järjestötoimijoiden arvion mukaan järjestöjen toiminta on osaltaan ehkäissyt lasten ja nuorten syrjäytymistä. Toiminnan kautta osallistuvien nuorten päiviin oli tullut mielekästä tekemistä ja elämönhallintaa. Itsetunnon vahvistumisen ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksen myötä nuori oli esimerkiksi hakeutunut takaisin opintoihin.

”...että he ovat saaneet, moni on päässyt vallan niin kuin elämänalakuun siellä, he ovat ehkä ammattiin suuntautunu ja he ovat saanu sosiaalisen yhteyven ja, ja kuinka paljon sitä on ollu sitä ennaltaehkäisevää tavallaan sitä niinku syrjäytymistä vastaan...”(H2). Vaikuttamistyöllä järjestöt vaikuttivat yksinäisyyteen liittyvään sosiaaliseen leimautumiseen” ...semmosta vaikuttamistyötä sitte tavallaan (...) nuorten parissa sitä... sitä yksinäisyyttä, kaverittomuudesta puhuminen... on ollu ihan rohkaseviaki niinku esimerkkejä siitä, että kyllä ne niinku nuoret itekki niinku tavallaan, että se... tavallaan se semmonen niinku se... yksinäisyyden leima ehkä pikkuhilijaa saattaa olla (toiminnan kohderyhmä) keskueesa niinku murenemassa... tunnistetaan tavallaan se... sen puolen ikävät piirteet eikä sitä pietä sen takia niin nolona ja ikävänä asiana...”(H6).

Eräs järjestötoimija toi esille toiminnan arviointiin liittyviä haasteita. Tällä hetkellä arviointi oli usein numeerista mikä tuntui ajoittain haastavalta, sillä toiminnassa oli paljon sellaista arvokasta mitä on vaikeaa numeerisesti ilmaista. ”...joku kertoo siellä (toiminnan nimi), et nää niin ku keinot mitä me on tehty täällä ja nää harjotukset on semmosia, että mää tuun käyttään tosi paljo, että nää ehkäsee mun paniikkioireita ja näitten avulla mää pystyn meneen tosi moneen paikkaan. Mutta sen saaminen semmoseks numeriksi arvoksi johonkin projektilomakkeeseen on tosi vaikeeta...(-) mutta tää on varmaan semmonen yleinen asia tällä kentällä tää hyvinvointivaikutusten arviointi, että miten niitä niinku arvioidaan ja miten niistä raportoidaan..” (H11).

8.2.3 Järjestöjen toiminnan haasteet

Järjestöjen toiminnan haasteet liittyivät toiminnan jatkumisen epävarmuuteen ”...että se niinku vuosi sitte oliko... niinku veitten terällä, että jatkuuko (järjestön nimi) toiminta...”(H6) sekä nuorilta saatujen kehittämisideoiden niukkuuteen ja ryhmätoimintaan osallistuvien nuorten eritasoiseen toimintakykyyn. Suurin haaste liittyi kuitenkin vaikeuteen saada nuoria mukaan toimintaan ja pysymään mukana toiminnassa. Tämä vastaus tuli esille kolmen järjestön vastauksissa. ”...nii haaste on se vapaaehtosten rekrytoiminen... heidän sitouttaminen ja motivointi...” (H8). Järjestötyöntekijät näkivät korkean osallistumiskynnyksen olevan yhteydessä osittain sosiaaliseen leimautumiseen; nuoret haluavat olla osa valtaryhmää eivätkä halua leimautua yksinäisiksi. ”...ne nuoret jotka ehkä kaipais eniten sitä sosiaalista verkostoa ja suhteita niin ei ehkä niin...ne ehkä kokkee sen kynnyksen niin hirveen isona tulla mukkaan.” (H3). Eräs järjestötoimija

kertoi, että lasten ja nuorten toimintaa tuetaan taloudellisesti hyvin, mutta osa siihen suunnatuista rahoista ohjataan muihin toimintamuotoihin, koska nuoria vapaaehtoisia ei ole riittävästi. Nuorten sitoutuminen toimintaan koettiin osassa järjestöistä toiminnan suurimmaksi haasteeksi. ”No sitoutuminen on aina nuorten kans haaste, että siihen me ollaan nyt pyritty vastaamaan silleen, että vaikka tässäkin hankkeessa meidän tavoitteena ois, että ne samat nuoret ois sen puolivuotta tässä mukana mutta sen tietää kokemuksesta, että puoleksi vuodeksi sitoutuminen on tosi monelle nuorelle ihan liian kaukanen ajatus ... (-) ... sitoutuminen on yks isoimmista, isoimmista ongelmista.”(H11).

TAULUKKO 4. Järjestöjen toiminta lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä

Toiminta- muodot	Toiminnan tavoitteet	Toiminnan haasteet	Toiminnan tulokset	
Yksilö	Matala kynnys osallistumiseen	Toiminnan epävarmuus	Itsetunnon vahvistuminen	Yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisy
Ryhmä	Kuulluksi tuleminen Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelu	Lasten ja nuorten mukaan saaminen ja sitouttaminen toimintaan	Sosiaalinen vahvistuminen Sosiaalisen leimautumisen väheneminen	
Yhteisö	Itsetunnon ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen Leimautumisen vähentäminen	Arvioinnin kehittäminen	Ei tietoa	

8.3 Järjestöyhteistyö lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä

Järjestöstä riippuen yhteistyötä järjestöjen, järjestöjen ja kunnan sekä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa oli paljon, jonkin verran tai vähän. Aktiivisimmin yhteistyötä tehnyt järjestö oli yhteistyöhön tyytyväinen.” ... yhteistyöhän on älyttömän hyvää... täälä (kunnan nimi)”. (H7). Pienemmissä järjestöissä verkostoituminen muiden ulkopuolisten toimijoiden kanssa korostui haastatteluissa suurempia järjestöjä enemmän. ”... (alusta asti tiedettiin, että) verkostot tullee olleen meille elintärkeitä elikkä mehän lähettiin luomaan niitä verkostoja...”(H7). Useissa haastateltavien puheenvuoroissa järjestöyhteistyössä korostui järjestöjen oma aktiivinen rooli. Järjestöillä oli vankkaa kokemusta yhteistyön tekemisestä. ”... järjestöt on jo paljo pitemmälläkin tässä, kun sit nää kaupungit... kaupunki ja kunnat... tämmösessä yhteistyössä ja... ja, ja... sen sujuvuudessa ja... tämmösessä, että... et, et ollaan tehty sitä jo paljo

pitempäänkin... ”(H10). Järjestöt pitivät etunaan yhteistyön luomisessa joustavuuttaan ja nopeuttaan: uusiin ideoihin ja tarpeisiin pystyttiin vastaamaan nopeasti.

Vähäinen yhteistyö oli järjestötoimijoiden mukaan yhteydessä annettuihin resursseihin. Tällöin järjestöjen oma rooli yhteistyön luomisessa ei näyttäytynyt aktiivisena, vaan järjestöt vastasivat heille esitettyihin pyyntöihin. *”Jonkun verran, pyynnöstä nii, jos jostakin tulee... kouluiltaki nii ollaan... voidaan käydä toki kertomassa meidän toiminnasta ja tuota, mutta että kovin aktiivisesti ei oo meillä resursseja lähtä niinkö itse ulospäin viemään, mu... mutta sitte tuota jonkin verran yhteistyötä, että jotaki koulutuksellista yhteistyötä ollaan niinkö puolin ja toisin...” (H9).*

Seuraavaksi kuvaan järjestöyhteistyötä tarkastelemalla yhteistyön muotoja järjestöjen, järjestöjen ja kuntasektorin sekä järjestöjen ja muiden toimijoiden kesken. Jako on osittain teoreettinen: järjestöyhteistyötä tapahtui usein samanaikaisesti ja päällekkäin monella eri tasolla. Esimerkiksi yhden hankkeen rahoittajana toimi STEA, hankkeeseen osallistui eri järjestöjä sekä kunta ja hankkeesta tiedotti paikallislehti. *”... hankala aina, ku ei ite hirveästi erotella, että niinku mikä on järjestöjen kans tehtävää yhteistyötä ja mikä (kunnan nimi) kans tehtävää...” (H7).*

8.3.1 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen välinen yhteistyö

Järjestöjen välinen yhteistyö koostui asiakasohjauksesta, yhteisistä tapahtumista ja hankkeista, tilojen yhteiskäytöstä sekä toiminnasta tiedottamisesta. Asiakasohjauksen merkitys vaihteli järjestöjen kesken. Toisissa järjestöissä se oli oleellinen osa toimintaa, kun taas toisissa järjestöissä se ei tullut haastatteluissa esille. *”... varmaan pääpaino ehkä siinä (järjestöjen välisessä yhteistyössä) on asiakasohjauksessa...molempiin suuntiin sekä meidän toimintoihin et meidän toiminnoista sit muihin...järjestöjen toimintoihin.” (H5).* Sen sijaan järjestöjen väliset yhteiset hankkeet ja tapahtumat olivat osa jokaisen haastellun järjestön toimintaa. *”...eli neljä toimijatahoa ja se oli meidän yhteinen ja jokainen toteutti vähän omanlaistansa, mutta että miten... miten päästiin niinkö yksinäisyyden ehkäisemiseen kunkin järjestön omimmalla alalla... tai omimmalla alueella, et mitä tehtiin niin se oli semmonen yhteisprojekti...” (H10).*

Tilojen yhteiskäyttö, samojen tilojen käyttäminen eri järjestöjen kesken tai omien tilojen tarjoaminen toisen järjestön käytettäväksi, oli osa järjestöjen välistä yhteistyötä kolmessa haastatellussa järjestössä. Tilojen yhteiskäyttö oli yleistä etenkin pienemmilla paikkakunnilla. *”Joillakin paikkakunnilla, jos niitä omia (järjestön) tiloja ei oo niin voi olla esimerkiksi jonkun toisen järjestön tiloissa. Pienemmällä paikkakunnilla aika hyvin tehään yhteistyötä sen suhteen, että niitä samoja tiloja voijaan käyttää eri toimintoihin.”* (H3). Esimerkiksi leiritoiminnan järjestämisessä eräs haastateltu järjestö oli tehnyt vastavuoroista yhteistyötä toisen järjestön kanssa: toinen järjestöistä tarjosi tilat ja toinen tarjoilut. Järjestöjen välinen tiedottaminen tapahtui etupäässä erilaisten verkostojen sisällä. Verkostot muodostuivat järjestöistä ja mukana oli myös muita toimijoita, kuten kunta. Tiedottaminen oli sähköistä tiedottamista esimerkiksi erilaisten postituslistojen kautta.

Järjestötyöntekijät pitivät järjestöjen välisen yhteistyön tavoitteena resurssien jakamista. Tämä tarkoitti osaamisen ja toimintatapojen jakamista sekä koulutuksellista yhteistyötä *”...et vois sanoa... sanoa toiselle, et hei mahtavaa, et sä osaat tämän, että... et sul on se osaaminen, mun ei tarvii lähtee kouluttamaan ittee niinku tässä kohti, että... et voiaanko me tässä kohti niinku tehä yhteistyötä...ja ehkä me voiaan tarjota sit jotaki vastaavasti teille...”* (H5). Järjestötyöntekijät toivoivat avointa yhteistyötä yhteisen kohderyhmän hyväksi. *”...aina toivoo, että voitais tehä avointa yhteistyötä sillä tavalla, että ei... ei kilpailtas keskenään vaan mietittäs, et mitkä ne on niinko mahdolliset... mahdollisuuet yhittää niitä resursseja ja tehä yhdessä ja tarjota niinku niitä... niitä nuoria varte sitä toimintaa...”* (H4). Järjestöjen päällekkäisen toiminnan välttäminen nähtiin tärkeäksi etenkin pienillä paikkakunnilla *”...että turha on ainakin tehä mitään päällekkäisiä juttuja, että jos pienellä paikkakunnalla joku jo tarjoaa jotaki, niin siinä on ihan turha lähtä niinku kilpaileen sen kautta.”* (H3).

Järjestöjen välisellä yhteistyöllä järjestöt saavuttivat enemmän kuin yksin toimiessaan. Yhteistyössä nähtiin olevan voimaa. *”...toiminta ainakin saatiin hyvin potkastua käyntiin sitä kautta. Että jos samantyyppistä tarvetta oli muillakin järjestöillä niin kuitenkin mää koen, että järjestöjen yhteistyössä on kuitenkin aina voimaa, siis sillä tavalla, että se on ...siinä saa kuitenkin monesti enemmän aikaan kuin sitten yksin.”* (H3). Yhteistyössä järjestöt pystyivät tekemään ja tarjoamaan toiminnan kohderyhmille enemmän kuin yksin. *”... tekemällä yhteistyötä pystytään sitä meidän sisältöä monipuolistamaan ja*

tarjoamaan erilaisia asioita, et se mahollistus yhä useammalle nuorelle, et meiltä vois löytää jotaki... mihin vois lähteä mukaan... et kyllähän se niinku tosi tärkeätä semmosta yksinäisyyden... yksinäisyyttä ehkäsevvää työtä on...” (H5).

Suurin järjestöjen väliseen yhteistyöhön liittyvä haaste oli järjestötoimijoiden mielestä resurssien - rahan ja työntekijöiden - puute. ”Varmaan suurin... suurin haaste on tässä raha niinku kaikessa muussaki, että... et, jos niitä resursseja olis enemmän niin sitä yhteistyötäki ois varmasti enemmän, että... (-) ...järjestöt monesti aika pieniä toimijoita, et siellä voi liitolla olla se yks työntekijä tai puolikas työntekijä tai sit jossaki isommassa järjestössä useampia työntekijöitä, mutta...mut tuota...oma toiminta on kuitenkin jokaisella se ensisijainen mikä pyritään turvaamaan...” (H5). Järjestöjen välinen yhteistyö tapahtui usein erilaisten hankkeiden kautta. Myös siellä näkyi resurssien puute: hanke aloitettiin suuremmilla resursseilla, kuin millä toimintaa oli tarkoitus jatkaa. Hankemaailma näyttäytyi sirpaleisena, osittain siksi, että uusiin hankkeisiin oli helpompi saada rahoitusta kuin jatkuviin toimintoihin. Hankkeista ei aina muodostunut pysyvää toimintaa. Erilaisten verkostojen ja uusien hankkeiden määrä näyttäytyi haastateltavan järjestötoimijan silmissä kaaosmaisena. ”Ehkä toi on niinku koko ajan semmonen haaste mikä koskee sekä niinku (kunnan nimi) ja järjestökenttää, että koko ajan on just tosi paljon hankkeita jotka alkaa ja jotka loppuu ja joissa työntekijät on sen ja ton aikaa, että miten pysyy kärryllä tästä kaikesta, että mitä hankkeita on, mitä järjestöjä on, mitä kaupungilla on tarjota ja ketkä ihmiset niissä niinku on ja missä verkostoissa meidän (järjestön nimi) on jo mukana ja missä vielä pitäis olla niin, että tää on semmonen aikamoinen kaaos, että sen jotenkin niinku hahmottaminen on niinku kokoajan aika hankalaa.” (H11).

TAULUKKO 5. Sosiaali- ja terveystajärjestöjen välinen yhteistyö

Yhteistyön muodot	Yhteistyön tavoitteet	Yhteistyön tulokset	Yhteistyön haaste
Asiakasohjaus	Resurssien jakaminen	Toiminta edellytysten parantaminen	Resurssien puute
Yhteiset tapahtumat ja hankkeet	Päällekkäisen toiminnan välttäminen		Järjestötoimijoita ja hankkeita paljon
Tilojen yhteiskäyttö			
Toiminnasta tiedottaminen			

8.3.2 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen kuntayhteistyö

Yhteistyö kuntasektorin kanssa muodostui kunnilta saaduista resursseista, molemminpuolisesta asiakasohjauksesta ja tiedottamisesta sekä yhteistyössä tehdyistä toiminnoista ja tapahtumista. Resurssit tarkoittivat kunnilta saatavaa toiminnan rahoitusta”...kunnilta haetaan kuitenkin tuota taloudellista... tällöisiä näitä vuosivastuksia, että onhan se seki... samalla kunta saa tällöisen ennaltaehkäisevän palvelun...” (H9) ja tiloja ”No ylittäänsä minusta on tärkeä se kunnan rooli myöskin siinä, että se mahdollistaa sen yhteistyön eri tavoin esimerkiksi just nämä tilat esimerkiksi. Kun monessa kunnassa ne on hyvin kortilla esimerkiksi ne tilat missä se itse järjestö voi toimia ja mutta myöskään niinku tällöiseen yhteistyöhön tai muuhun nii...” (H3). Yhteistyö kuntasektorin kanssa oli edellytys STEA:lta tulevalle rahoitukselle. ”...niin se on niinku tavallaan ihan tän toiminnan elinehto... et jos ei (kunnan nimi) koe tätä niinku toimintaa niin merkityksellisenä, että se itekki oo valmis niinku siihen jotaki satsaamaan niin ei STEA:kaan ei... ei niinku lähtökohtaisesti semmosta niinku toimintaa rahota, et se niinku ihan rahottajanki suulla sanottu, et se niinku yhteistyö on edellytys...” (H6).

Järjestöjen ja kuntasektorin välinen yhteistyö mahdollisti järjestöjen toiminnan ja samalla kuntasektori sai ehkäisevän palvelun. Järjestöt tavoittivat toimintansa kautta ne nuoret, joita kunnat eivät omien palveluidensa kautta kohdanneet. ”...se (rahoitus) juuri sen vuoksi, että se haluaa, että (kunnan nimi) on... on toimintayksiköitä, jotka kohtaa niitä nuoria jotka he eivät esimerkiksi sivistys- ja kulttuuripalvelujen kautta onnistu kohtaamaan.” (H6). Toiminnan kohde, lapset ja nuoret, oli sekä kunnilla että järjestöillä sama. Järjestötyöntekijät pitivät tärkeänä, etteivät he ota hoidettavakseen kunnille kuuluvia lakisääteisiä tehtäviä. ”...että järjestöt sitten niinkun rajaa myös sitten sitä omaa toimintaansa, että ei niinku velvoteta järjestöjä tekemään missä kuitenkin on pääsääntöisesti vapaaehtoisia toimijoita ja muita, niin tekemään kunnan esimerkiksi tällöisiä lakisääteisiä asioita tai muita.” (H2).

Tärkeä yhteistyön muoto, mitä kaikki haastateltavat järjestöt tekivät kuntasektorin kanssa, oli yhteistyö koulujen kanssa. Yhteistyö oli monimuotoista: koulutuksia, järjestöjen oman toiminnan esittelyä, materiaalin sekä tiedon jakamista lapsille ja nuorille ja heidän vanhemmilleen. ”Joo, no lukioilla käytiin nyt niin, että sieltä oli pyyntö, että

tuutteko meidän välkälle esitteleen toimintaa...” (H11). Myös koululaiset tekivät tutustumiskäyntejä järjestöihin tutustuakseen järjestöjen toimintamuotoihin. Yhteistyö koulujen kanssa saattoi olla jatkuvaa tai yksittäisiä pyynnöstä toteutettuja käyntikertoja.”
...et joku tietty opettaja tai kuraattori on useampana vuonna meihin ottanu yhteyttä niin se saattaa olla heilleki jo semmonen sitte niinko jatkuva, että... et...et joku koulu niinku on... on aktiivisempi siinä ja saattaa ottaa ihan vuosittain yhteyttä...” (H4).

Kuntayhteistyön haasteet liittyivät haastateltavien mukaan rahoituksen epävarmuuteen, työntekijöiden vaihtuvuuteen, päätöksenteon hitauteen ja yhteistyöhön koulujen kanssa. Yhdessä haastateltavista järjestöistä STEA:a pidettiin pysyvämpänä toiminnan rahoittajana kuin kuntaa, joka myöntää toimintaan vuosiavustuksia. ”*STEA on ihan selkeästi semmonen vahvempi... se rahottaja, että... että tuota... koska kunnilta ei voi tällä hetkellä ainakaan, kun on näitä vuosiavustuksia niin sitten niitten varaan on aika vaikea laskea, koska siinä ei oo mitään semmosta pysyvyyttä välttämättä niin se ei... se ei ehkä sillä tavalla se ei voi olla niinku sen ko... sen varassa sanotaanko tällä tavalla... tottakai se on tärkeä osa, jos ja auttaa, mutta tuota se ei voi sen varassa yksin olla...”(H9).* Työntekijöiden vaihtuvuutta kunnissa pidettiin haasteena yhteistyölle. Kunnissa tiedonkulku ja päätöksenteko näyttäytyivät ajoittain hitaana. ”*...et on myös aika hidas niissä omissa liikkeissänsä, et...et järjestötoimija ehkä vähän ketterämmin pystytään toimimaan... niin... niin, joskus asiat sitten ehkä etenee... hitaasti ja rauhallisesti... (naurua)... et joskus se on ihan hyvä asia, mutta että... et joskus ehkä toivotaan, että niitä päätöksiä jotenki tehtäs nopeammin...” (H4).*

Osassa järjestöistä kaivattiin koulu yhteistyötä enemmän. Koulujen arki näyttäytyi kiireisenä, esimerkiksi yhteydenottoihin vastaaminen vei aikaa tai niihin ei vastattu. ”*...mutta se koulun puoleinen...sieltä ei hirveen aktiivisesti...ei välttämättä vastata viesteihin tai ei, ei ehkä koeta sitä asiaa niin tärkeänä että sitten niinku käytettäs sieltä koulunpuolelta sitä työaikaa siihen. Että juurikin mitä sannoin aikasemmin, se on aika paljon kiinni myös siitä mikä se, sen kuka sen viestin vastaanottaa niin mikä sen henkilökohtanen ajatus on (järjestön nimi), että kokkeeko hän sen tärkeänä, jos hän kokkeee niin sitten hän vie sitä asiaa etteenpäin ja jos ei niin sitten ehkä...poistaa viestin, en tiiä mutta näin kärjistetysti.” (H3).*

TAULUKKO 6. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen kuntayhteistyö

Yhteistyön muodot	Yhteistyön tavoitteet ja tulokset	Yhteistyön haaste
Resurssien saaminen	Toiminnan mahdollistaminen	Rahoituksen epävarmuus
Asiakasohjaus	Ennaltaehkäisevä palvelu	Työntekijöiden vaihtuvuus
Toiminnasta tiedottaminen		Päätöksenteon hitaus
Yhteiset tapahtumat ja hankkeet		Kouluyhteistyö
Kouluyhteistyö		

8.3.3 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen muu yhteistyö

Järjestöt tekivät monipuolista yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Tärkein ulkopuolinen yhteistyökumppani oli STEA, joka rahoituksellaan mahdollisti usean järjestön toiminnan tai osan siitä. ”*STEA tietysti, ku se niinku rahottaa pääasiallisesti koko toiminnan niin sehän se on se kaiken a ja o ja kulumakivi...*” (H6). Osa järjestöistä sai toimintansa rahoitukseen avustuksia yrityksiltä ja yhdistyksiltä. Avustuksilla pystyttiin esimerkiksi palkkaamaan järjestöön kesätyöntekijöitä. Järjestöt tekivät yhteistyötä myös tiedotusvälineiden kanssa. Tiedotusvälineiden kautta järjestöt saivat omalle toiminnalleen näkyvyyttä. Järjestöiltä pyydettiin tiedotusvälineisiin asiantuntijalausuntoja. ”... *tai sitte on ollu just johonki lasten ja nuorten yksinäisyyteen, on ollu kiusaamisen ehkäsyyn elikkä tämmösiä, mitkä ehkä nousee jostain niinkö enemmän pinnalle niin sit... sit saatetaan, et kyllä hyvin usein (järjestön nimi) on semmonen, josta sitte kysytään... kysytään jonkinlaista lausuntoa tai jotakii asiaa sitte... asiaan liittyvää kommenttia...*” (H10).

Järjestöt kuuluivat erilaisiin yhteistyöverkostoihin. Osa järjestöistä kuului asiantuntijaryhmiin, joiden kautta järjestöjen toimintaa pyrittiin kehittämään. ”...*pyritään valjastaan tän alueen kaikki asiantuntijuus tän toiminnan kehittämiseen...*” (H6). Erilaisissa moniammatillisissa verkostoissa järjestöillä oli mahdollisuus esitellä omaa toimintaansa. Verkostoissa myös käynnistettiin yhteistyöhankkeita. ”...*nuorten kanssa toimivien järjestöjen... ja siinä on myös kaupungin... järjestöt ja kaupunki, niin tämmönen*”

yhteistyöryhmä, missä käsitellään, et mitä kelläki on aina menossa ja miten voitais yhdistää voimavarat, voidaaks me tulla apuun siihen juttuun ja meillä on se ja se osaaminen...” (H10). Yksi haastelluista järjestöistä teki yhteistyötä yliopiston kanssa. Tutkimustyön kautta järjestön työtä todennettiin ja sen tarpeellisuus tuotiin esille. Järjestötyöntekijät toivoivat saavansa lisää tutkimustietoa, jonka avulla voidaan parantaa yksilön ja yhteiskunnan hyvinvointia.

Useampi järjestö teki yhteistyötä ammatillisten oppilaitosten kanssa. Opiskelijat saivat esimerkiksi opintosuorituksia osallistumalla järjestön vapaaehtoistoimintaan. *”...opiskelijat pitää tämmöstä (toiminnan nimi) kerran viikossa, ja saavat siitä sitten opintopisteitä. Että tämän nyt on tarkoitus juurtua semmoseksi, että joka syksy siellä uusi opiskelijaryhmä aloittaa sen (toiminnan nimi) pyörittämisen...”* (H1). Yksi järjestöistä oli käynyt pitämässä koulutusta oppilaitoksissa yksinäisyyden ehkäisyyn liittyen. Etenkin pienemmällä paikkakunnilla järjestöt tekivät yhteistyötä seurankuntien kanssa.

Esille tulleet yhteistyön haasteet liittyivät rahoituksen raportointiin ja asiantuntijaryhmältä saadun tiedon hyödyntämiseen. Seurakunnan kanssa tehtävässä yhteistyössä tuli järjestötoimijoiden mukaan huomioida uskonnollinen riippumattomuus. Rahoituksen raportointi tapahtui hanketoiminnan alkaessa ja sen päätyttyä. Kaavakkeiden täyttäminen oli aiheuttanut hankkeeseen osallistuvissa nuorissa ja nuorissa aikuisissa hämmennystä. *”...heidän pitää tullessa täyttää se ESR-raportti ja sitten hankkeen päättyessä heidän kaikkien pitää täyttää se ESR – raportti. (-) ...se voi tuntua aika kummalliselle, että joku tulee mukaan johonkin toimintaan ja sille ensimmäiseksi annetaan joku lomake, että arvioi sun vointia nyt se herättää välillä niissä osallistujissa vähän semmosta hämmennystäkin.”* (H11).

TAULUKKO 7. Sosiaali- ja terveystyöjärjestöjen muu yhteistyö

STEA	Yritykset ja yhdistykset	Tiedotusvälineet	Yhteistyöverkosto	Ammatilliset oppilaitokset	Seurakunta
Rahoitus	Avustukset	Näkyvyys	Toiminnan kehittäminen	Opinto-suoritukset	Yhteistyö vähäistä
		Asiantuntijalausunnot	Toiminnasta tiedottaminen	Koulutus	
			Yhteistyöhankkeet		
			Toiminnan arviointi		

8.4 Järjestöjen toiminta ja yhteistyö sosiaali- ja terveystyöjärjestöjen uudistuksen jälkeen

Kaikissa haastatteluissa järjestötyöntekijöiden näkemyksiä sosiaali- ja terveystyöjärjestöjen uudistuksen vaikutuksista järjestöjen toimintaan, rooliin ja yhteistyöhön leimasi epävarmuus. Järjestötyöntekijät kokivat, ettei heillä ollut riittävästi tietoa asiasta. ”Mää en osaa yhtään sanoa mitä toi sote - uudistus tulee vaikuttamaan tähän järjestökenttään...” (H11). Järjestöjen rooli näyttäytyi epäselvänä. ”...et mikä se järjestöjen rooli on, et se... se on vielä aika epäselvä, et mitä se on...” (H10). Haastateltavien mukaan epävarmuus sote - uudistuksesta ei koskenut vain järjestökenttää, vaan oli yleinen ilmiö. ”... ei oo vahavaa asiantuntemusta siitä, kukapa nyt tällä hetkellä ees pystyy tietää, että minkälaiseksi tuo sote-kuvio tulee muodostuu...” (H6).

Uudistuksessa nähtiin järjestöjen näkökulmasta mahdollisuuksia, mutta myös epävarmuustekijöitä. Järjestöjen aseman arvioitiin muuttuvan ja merkityksen kasvavan. Jo nyt koettiin, että kunnat olivat huomanneet tulevan maakuntauudistuksen myötä järjestöjen merkityksen palkkaamalla järjestöyhdyshenkilöitä kuntiin ja tarjoamalla tiloja järjestöjen käyttöön. ”Niin mä luulen, että tulevaisuudessa kyllä järjestöjen rooli ja merkitys kasvaa. Se rooli varmasti nyt tulee niinku hakemaan sitä paikkaansa kaikin puolin, että en tarkkaan tiedä miten tulevaisuudessa, mutta varmasti se on...mun mielestä nyt jo järjestöt on ihan eri tavalla huomioitu, että on näitä järjestöyhdyshenkilöitä kunnissa ja tarjotaan maksuttomia tiloja monissa, monilla paikkakunnilla.” (H3). Järjestöt toivoivat, että sote – uudistuksen jälkeen järjestöjen asiantuntijuus

tunnustettaisiin ja sitä hyödynnettäisiin.”...se osaamisen ja ammatillisuuden tunnistaminen ja näkeminen niinku varteenotettavana tekijänä siinä oma... omalla kentällä...” (H5).

Osa järjestöyöntekijöistä näki järjestöt tulevaisuudessa laadukkaana, julkisia palveluita täydentävänä toimintamuotona.”... huolehittas siitä, että tää kolomas sektori niinku on... on ammatillisesti niinku edelleen korkialaatonen ja... ja semmonen niinku varteenotettava nii... palveluja täydentävä toimintamuoto... että ei oo pelekästään yksityiset ja sitte pelekkä kunta vaan... ja, ja... et järjestöt niinku tavallaan se... ei talousorientoitunu näkemys niinku ois siinä sitte vahvasti läsnä...” (H6). Järjestötoimijoiden mukaan järjestöiltä löytyy alueellista osaamista, valmiita palveluita ja toimintamalleja, joita voitaisiin kehittää eteenpäin.”... nii voihan siinä kilpailla julkiset palvelut ja sitte ne järjestötki niin tavallaan sitäki ko ajattellee, että jos on joku toimiva malli jo, missä on jo vaikka paljo saatu sinne vapaaehtosia niin semmoseenki tavallaan, että... että sitä lähettäs sitte vaikka rakentamaan jollaki julkisilla tavallaan palveluilla, et semmonenki, että nähtäs se arvo sitte...” (H8).

Yhdessä järjestössä koettiin, että heillä olisi tulevassa maakunnassa mahdollisuus tuottaa palveluita.”... me toimitaan maakunnallisesti koko maakunnan alueella, et meillä on mahollisuus tuottaa se palvelu (-) ...eli siinä on mahollisuuksia, mutta että siinä on vielä paljon niin sellasia vähä epäselviä kysymyksiä...” (H10). Järjestöyöntekijät pitivät tärkeänä tulevaisuudessakin, että kunnan lakisäätteiset palvelut erotetaan järjestöjen tuottamista toiminnoista ja palveluista.”...meidän pittää olla hyvin varovaisia siihen, et mitkä on ne viranomaisten tehtävät siellä kunnassa ja mitkä ovat vapaaehtoisjärjestöjen tehtävät. Täsä pittää olla hyvin tarkka siellä saattaa olla, että tulee semmosia ehotuksia, ettei vaan missään nimesä mennä hoitamaan sitä mitä, sitä aluetta mikä on ihan selkeesti viranomaisen tehtävä.” (H2).

Järjestöyöntekijät näkivät järjestöjen toiminnan rahoituksen epävarmana.”... et on hyvin semmonen niinko odottava olo itellä, et no mitähän nyt oikeesti tulee tapahtumaan vai tuleeko asioita tapahtumaan, että onhan siellä niin isoja rahotukseen liittyviä kysymyksiä, että... et monella on sanansa sanottavana siitä, mistä niitä rahoja tulee, kuka niitä saa... lähtee jakamaan ja kelle, että... et tosi vaikeaa on tietää, et miten se tulis... tulis niinku vaikuttamaan...” (H5). Tällä hetkellä kunta koettiin merkittäväksi järjestöjen toiminnan

rahoittajaksi, mutta sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen myötä kuntarahoituksen odotettiin muuttuvan.”...*monet järjestöt kuitenkin hakkee siihen niinku tavallaan oman toimintansa tueksi kaupungiltaki sitte niinkun varoja, että miten sitte siinä uudistuneesa tilanteesa niin... niitä on sitte varoja jaettavana, niin sitä ehkä niinku mietin...*” (H6). Päätöksenteon siirtyminen tuleviin maakuntiin aiheutti epävarmuutta järjestöjen toiminnan jatkumiseen.”...*että miten tavallaan sitte niinku se maakuntataso lähtee näkemään tämmöset pienemmät kunnat ja sielä niinku olevat tarpeet... (-) ... pitäskö tämmöstä olla kaikilla tai sitte, jos ei oo kaikilla niin sitte sitä ei oo kenelläkkään...*” (H6).

Järjestöyöntekijät uskoivat eri toimijoiden yhteistyön lisääntyvän uudistuksen jälkeen.”...*ja on vaikea kuvitella, et se ainakaan tulisi olemaan yhtään vähempää... se yhteistyö jatkossa...*” (H5). Kuntayhteistyö edellytti haastateltavien mukaan sitä, että kunnissa ollaan tietosia siitä millaista työtä järjestöissä tehdään.”...*että se edellytys ja mahdollisuus on siinä, että kunnalla on se tieto, että meillä on näin palajo tätä, tätä syrjäytymivaarassa olevia lapsia ja nuoria ja mitä voitais tehdä yhesä sitte sen asian suhteen...*” (H1). Julkisten palveluiden ja järjestöjen yhteistyön toivottiin tulevaisuudessa olevan tasapuolisempaa. ”... *että se, jos se yhteistyö ois myös ehkä... semmosta niinku tasa-arvosempaa ja tasapuolisempaa, et mä koen kyllä henkilökohtasesti, et monessa kohissa (kunnan nimi)...hakee niinku sitä järjestöasiantuntijuutta, mut välttämättä ei tuu vastaan samalla tavalla tarjoamaan sitä omaa asiantuntijuutta järjestöille... mutta... mut, et...et se ehkä vois olla semmosta jotenki tasapuolisempaa yhteistyötä julkisten palveluitten ja järjestöjen välillä...*” (H5).

Järjestöyöntekijät arvioivat järjestöjen välisen yhteistyön tulevaisuudessa vahvistuvan. ”... *et se järjestöjen työ tulee varmaan olemaan... mä toivon, et tulee olemaan vahvaa, koska se kuitenkin sanotaan jo monissa paikoissa, et järjestöt on olemassa ja järjestöillä on tämmöstä ja tämmöstä osaamista ja niitä tulisi niinku hyödyntää ja sitä yhteistyötä tulisi vahvistaa... niin kyllä se mun mielestä viittaa myös siihen järjestöjen välisen yhteistyön vahvistumiseen...*” (H5). Toiveena haastateltavilla oli, ettei uudistus lisäisi järjestöjen välille kilpailua vaan yhteistyö jatkuisi sujuvana. ”*No ainaki toivois, että ei tulis niinku... se ei aiheuttais semmosta niinkun... enempää ainakaan kilpailua jotenkaan järjestöjen välille, että se vois olla niinkö mitä nyt ainaki tässä ymmärtäny, että järjestöissä tehhään hyvinki paljo sitä aika sujuvaa yhteistyötä... niin, ettei se ainakaan tulis niinko sillai muuttamaan sitä, että... se aiheuttaisi jotaki kilpailua siinä...*” (H9).

TAULUKKO 8. Järjestöyöntekijöiden näkemyksiä järjestöjen toiminnasta, roolista ja järjestöyhteistyöstä sosiaali- ja terveystalveluiden uudistuksen jälkeen

Toiminta	Järjestöjen rooli	Yhteistyö
Epävarmuus:	Järjestöjen asema muuttuu	Eri toimijoiden välinen yhteistyö lisääntyy
- rahoituksen rakenteesta		
- toiminnan jatkumisesta	Järjestöjen merkitys kasvaa	Kuntayhteistyö: - Järjestöjen toiminta tutuksi
Toiminta tulevaisuudessa:	Järjestöjen asiantuntijuus tunnustetaan ja hyödynnetään	- Tehtäväjako selkeytyy - Yhteistyö tasapuolisempaa.
- yleishyödyllistä		
- palveluita tuottavaa	Järjestöjen rooli epäselvä	Järjestöyhteistyö: - Kilpailu vähenee - Yhteistyö vahvistuu

8.5 Yhteenvedo tuloksista

Tässä tutkimuksessa järjestöyöntekijät näkivät lasten ja nuorten yksinäisyyden negatiivisena ja moniulotteisena ilmiönä, jota voidaan tarkastella yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta. Tutkimukseen osallistuneissa järjestöissä toiminta jakaantui yksilö-, ryhmä- ja yhteisö toimintaan. Toiminnan tavoitteena oli tarjota matalan kynnyksen toimintaa, jonka sisältöön lapset ja nuoret voivat vaikuttaa. Toiminnan sisällön tavoitteena oli vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelu, itsetunnon ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen sekä yksinäisyyteen liittyvän leimautumisen vähentäminen. Toiminnalla oli saavutettu lasten ja nuorten itsetunnon vahvistumista, sosiaalista vahvistumista sekä sosiaalisen leimautumisen vähenemistä. Toiminnan tulosten arviointi vaihteli järjestöjen kesken. Toiminnan haasteena järjestöyöntekijät näkivät toiminnan jatkumisen epävarmuuden sekä lasten ja nuorten toimintaan mukaan saamisen ja mukana pysymisen.

Järjestöyhteistyön aktiivisuus ja merkitys vaihteli paljon järjestöjen kesken. Järjestöjen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita olivat toiset järjestöt sekä kunnat. Muista yhteistyötahoista tärkein oli Sosiaali- ja terveystalveluiden avustuskeskus (STEA), joka rahoituksellaan mahdollisti järjestöjen toiminnan tai osan siitä. Järjestöjen välisiä yhteistyömuotoja olivat asiakasohjaus, yhteiset tapahtumat ja hankkeet, tilojen

yhteiskäyttö sekä toiminnasta tiedottaminen. Järjestöjen välisen yhteistyön tavoitteena oli resurssien jakaminen ja päällekkäisten toimintojen välttäminen. Järjestöjen välinen yhteistyö paransi järjestöjen toimintaedellytyksiä. Suurin haaste yhteistyölle oli resurssien puute. Kuntayhteistyönmuotoja olivat rahoitus, asiakasohjaus, yhteiset tapahtumat ja hankkeet, toiminnasta tiedottaminen sekä kouluyhteistyö. Kunnilta saatava rahoitus mahdollisti osaltaan järjestöjen toiminnan ja samalla kuntasektori sai ehkäisevän palvelun. Merkittävin kuntayhteistyön haaste oli rahoituksen epävarmuus.

Järjestöyöntekijät olivat epävarmoja sosiaali- ja terveystalveluiden uudistuksen vaikutuksesta järjestöjen rooliin, toimintaan ja yhteistyöhön. Uudistuksen jälkeisen rahoituksen rakenteet ja toiminnan jatkuminen näyttäytyivät järjestöyöntekijöille epäselvinä. Järjestöt nähtiin tulevaisuudessa julkisia palveluita täydentävinä tai palveluita tuottavina toimijoina. Tulevaisuudessa järjestöjen roolin arvioitiin muuttuvan, merkityksen kasvavan ja järjestöyhteistyön eri toimijoiden kesken lisääntyvän. Järjestöyöntekijät toivoivat, että sosiaali- ja terveystalveluiden jälkeen järjestöjen asiantuntijuus tunnustetaan, hyödynnetään ja järjestöt otetaan mukaan yhteistyöhön tasavertaisina toimijoina.

9 POHDINTA

Lasten ja nuorten yksinäisyys on merkittävä yksilön terveyttä ja hyvinvointia uhkaava riskitekijä ja kansanterveydellinen haaste. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyö edellyttää sektoreiden välistä yhteistyötä. Sosiaali- ja terveystalveluiden uudistus muuttaa sosiaali- ja terveystalveluiden ja kuntien asemaa, toimintaa ja yhteistyön muotoja. Tietoa yhteistyön mahdollisuuksista ja edellytyksistä on kuitenkin saatavilla toistaiseksi melko vähän. Etenkin järjestöjen välinen yhteistyö on voimavara, jota ei ole juurikaan selvitetty.

Tällä tutkimuksella saatiin tietoa lasten ja nuorten yksinäisyydestä sekä sosiaali- ja terveystalveluiden toiminnasta ja yhteistyöstä lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisyssä sekä järjestötyöntekijöiden tulevaisuuden järjestöyhteistyön odotuksista. Tutkimuksesta saadun tiedon avulla järjestöjen toimintaa ja yhteistyön muotoja voidaan kehittää. Toiminnan ja yhteistyön kehittämisen tavoitteena on lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäiseminen ja terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Tutkimuksesta saatavaa tietoa voivat hyödyntää niin sosiaali- ja terveystalveluiden, kunnat kuin sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisestä tulevaisuudessa vastaavat maakunnat.

9.1 Tutkimustulosten tarkastelu

Järjestötyöntekijät näkivät lasten ja nuorten yksinäisyyden negatiivisena ja moniulotteisena ilmiönä, jota voidaan tarkastella yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta. Näkemys myötäilee vahvasti aikaisempia tutkimustuloksia (muun muassa Kangasniemi 2008, Saari 2010). Järjestötyöntekijät kuvasivat haastatteluissa esimerkein lasten ja nuorten kokemaa emotionaalista ja sosiaalista yksinäisyyttä. Osa toiminnassa mukana olleista lapsista ja nuorista oli kokenut yksinäisyyttä pitkään ja he kärsivät muun muassa erilaisista mielenterveyden haasteista. Kouluterveyskyselyn tuloksissa sekä WHO:n Koululaistutkimuksessa on havaittu, että tytöt kokevat yksinäisyyttä enemmän kuin pojat (Kämppe ym. 2012, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018b) ja että pojilla on tyttöjä enemmän emotionaalista yksinäisyyttä (Junttila 2015). Tässä aineistossa sukupuolten välisiä eroja ei yksinäisyyden laadun tai esiintyvyyden suhteen tullut esille. Sen sijaan järjestötyöntekijöiden vastauksissa korostuivat nuorten ja nuorten aikuisten, 12-29-vuotiaiden, yksinäisyyden kokemusten kuvaukset. Tämä selittyy osittain sillä,

että haastateltujen järjestöjen toiminta kohdentui pääsääntöisesti tähän ikäryhmään. Koska tutkimustulosten perusteella yksinäisyys siirtyy usein lapsuudesta nuoruuteen, toiminnan tarjoaminen laajemmin jo alakouluikäisille olisi mielestäni tärkeää.

Yksinäisyyden yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmassa vastauksissa painottui vahvasti yksinäisyyteen liittyvä sosiaalinen leimautuminen tai pelko siitä. Lasten ja nuorten oli usein vaikeaa myöntää järjestötyöntekijöille olevansa yksinäisiä. Yksinäisyyteen liittyvä häpeä (Junttila 2015) ja sosiaalinen leimautuminen on havaittu myös aiemmin (Rokach 2012). Järjestötyöntekijöiden arvion mukaan pelko leimautumisesta esti osaltaan lapsia ja nuoria tulemasta mukaan järjestöjen toimintaan. Tämä korostui etenkin pienillä paikkakunnilla, joissa lapset ja nuoret tunsivat toisensa paremmin kuin kaupungeissa. Mielestäni tämä on haaste järjestötoimijoille: miten saavuttaa riskiryhmässä olevat lapset ja nuoret niin, ettei toiminta näyttäydy suunnatuksi rajatulle kohderyhmälle ja niin, että toimintaan olisi helppoa osallistua ilman pelkoa leimautumisesta. Eräs vaihtoehtoinen toimintaympäristö on internet, johon osa tutkimukseen osallistuneista järjestöistä oli vienyt toimintojaan.

Yksinäisyyden yhteisölliseen näkökulmaan haastateltavat liittivät kiusaamisen. Yksinäisyyden ja kiusaamisen yhteyttä on tutkittu aiemmin sekä kansallisissa että kansainvälisissä tutkimuksissa (muun muassa Segrin ym. 2012, Rönkä 2017). Järjestötyöntekijät kuvasivat haastatteluissa, kuinka osa järjestöjen toiminnassa mukana olleista yksinäisistä lapsista ja nuorista oli kokenut rankkaakin kiusaamista. Tässä tutkimuksessa muita lasten ja nuorten yksinäisyyden riskitekijöitä olivat mielenterveysongelmat, käyttäytymisen haasteet, maahanmuuttajatausta sekä ongelmien kasautuminen. Edellä mainittujen riskitekijöiden ehkäiseminen ja tunnistaminen muun muassa koulussa, kouluterveydenhuollossa sekä nuorisotoimessa on tärkeää. Peruskouluissa on tärkeää vahvistaa erilaisia kiusaamisen vastaisia toimintamalleja, kuten Turun yliopistossa kehitettyä KiVa-koulu mallia (Turun yliopisto ja Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012).

Yksinäisyyden yhteiskunnallisessa näkökulmassa järjestötyöntekijät toivat vahvasti esille yksinäisyyden ja syrjäytymisen - tai sen uhkan - yhteyden. Yksinäisyyden ja syrjäytymisen yhteys on tullut esille aikaisemmissa selvityksissä (Moisio ja Rämö 2007, Saari 2010). Haastateltavat näkivät yksinäisyyden olevan riskitekijä syrjäytymiselle ja

toisaalta syrjäytymisen koettiin olevan riskitekijä yksinäisyydelle. Syrjäytymisen ja yksinäisyyden yhteys tuli esille etenkin niillä nuorilla, jotka olivat jääneet opintojen tai työelämän ulkopuolelle ja kärsivät erilaisista mielenterveyden ongelmista.

Haanpään ja Roosin selvityksen (2015) mukaan kaikilla lapsilla ja nuorilla ei ole mahdollisuutta osallistua harrastustoimintaan perheen heikon toimeentulon vuoksi. Taloudellinen eriarvoisuus tuottaa sosiaalista syrjäytymistä (Haanpää ja Roos 2015). Tässä tutkimuksessa kuvattu järjestöjen lapsille ja nuorille tarjoama toiminta oli maksutonta. Järjestöjen etu on myös se, että ne ylläpitävät toimintaa siellä missä tarjonta on muutoin vähäistä (Rouvinen-Wilenius ja Koskinen-Ollonqvist 2011). Haastatelluissa järjestöissä toiminta jakaantui yksilö-, ryhmä- ja yhteisö-toimintaan. Järjestötyöntekijät pitivät toiminnan suunnittelun ja toteutuksen tavoitteena, että toiminta olisi ns. matalan kynnyksen toimintaa, johon kaikki halukkaat lapset ja nuoret ovat tervetulleita. Järjestöissä lapsilta ja nuorilta pyydettiin toimintamuodoista palautetta ja heidän toiveitaan kuunneltiin, jonka pohjalta järjestöjen tarjoamaa toimintaa suunniteltiin ja kehitettiin. Lapsilähtöistä hyvinvoinnin seurantajärjestelmää on kehitetty Lasten Ikihyvä – hyvinvoiva lapsi kuntapalveluissa - hankkeessa, jonka avulla luotiin lapsilähtöisen tiedontuottamisenmalli. Mallin avulla lasten omia näkemyksiä ja kokemuksia pystytään keräämään ja käyttämään esimerkiksi palvelumallien kehittämisessä (Marjanen ja Poikolainen 2012).

Järjestötyöntekijät pitivät tärkeinä toimintaa ohjaavina arvoina, lasten ja nuorten kohtaamista sekä heidän kuulluksi ja nähdyksi tulemistä. Toiminnan tavoitteena järjestöissä oli lasten ja nuorten vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelu, jonka pohjalta itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja pyrittiin vahvistamaan. Sosiaalisten taitojen kehittämisen merkitys yksinäisyyttä ehkäisevänä tekijänä on tuotu esille aiemmissa tutkimuksissa (Masi ym. 2011, Grönlundin ja Falkin 2016). Yksinäisyydestä, kaveruudesta ja toisten huomioimisesta on tärkeää puhua niin kodeissa kuin kouluissakin. Peruskouluissa käytetään esimerkiksi Aseman Lapset ry:n Friends-ohjelmaa, joka pitää sisällään lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutustaitoja edistäviä menetelmiä ja käytäntöjä. Huurteen ym. selvityksen (2015) mukaan menetelmien käytössä on kuitenkin olemassa koulu-, kunta- ja aluekohtaisia eroja. Tässä tutkimuksessa osa järjestöjen kouluyhteistyössä käyttämistä toimintamalleista oli kouluille maksullisia, mikä voi osaltaan vaikuttaa niiden käyttöönottamiseen.

Järjestöjen toiminnan tulokset lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisyssä olivat monitasoiset ja yhteydessä toisiinsa. Yksilötasolla lapsen ja nuoren itsetunto vahvistui. Vahvistumisen myötä kaverisuhteiden luominen oli helpompaa, omien asioiden hoitaminen helpottui ja kynnys hakeutua opintoihin madaltui. Nuorille ja nuorille aikuisille järjestöjen toiminta tarjosi mielekästä tekemistä ja keinoja elämänhallintaan. Toiminnalla nähtiin olevan selkeä yhteys yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Kuten Tarkastusvaliokunnan arvioista (2014) voidaan päätellä, jo yhdenkin lapsen tai nuoren syrjäytymisen ehkäisy on merkittävää teko kansantaloudellisesti.

Tässä tutkimuksessa järjestöjen toiminnan tuloksia arvioitiin järjestöissä vaihtelevasti. Osassa järjestöistä tietoa keräsi toiminnan rahoittaja. Usein käytetyt mittarit olivat kuitenkin määrällisiä ja järjestöyöntekijöiden arvion mukaan, lasten ja nuorten oli ajoittain vaikeaa niiden avulla ilmaista toiminnan hyötyä omalle hyvinvoinnilleen. Joissain järjestöissä tietoa ei kerätty ja tulosten arviointi haastatteluissa perustui järjestöyöntekijöiden havaintoihin. Järjestelmällisemmällä tulosten seurannan arvioinnilla järjestöt pystyisivät mielestäni perustelemaan paremmin toimintansa merkitystä ja hyötyjä toiminnan rahoittajille.

Toimintaan liittyvät haasteet liittyivät toiminnan jatkumisen epävarmuuteen sekä vaikeuteen saada lapsia ja nuoria osallistumaan ja sitouttamaan toimintaan. Toiminnan jatkumisen epävarmuus liittyi rahoituksen epävarmuuteen. Myös aiemmissa selvityksissä järjestöt ovat kokeneet, että kuntien avustukset ovat pienentyneet viime vuosina (Peltosalmi 2016, Brax 2018). Osa tämän tutkimuksen järjestöyöntekijöistä piti STEA pysyvämpänä rahoittajana kuin kuntaa. Toisaalta erään haastateltavan mukaan STEA suosii rahoituksessaan enemmän uusia kuin jatkuvia toimintoja, mikä loi pysyvään toimintaan epävarmuutta.

Aktiivisimmin sosiaali- ja terveystajärjestöjen toimintaan osallistuvat lapsiperheet ja eläkeläiset (Jalava 2014). Tässä tutkimuksessa järjestöt olivat tehneet oppilaitosyhteistyötä lasten ja nuorten saamiseksi mukaan järjestöjen toimintaan. Sosiaali- ja terveystajärjestöjen kattojärjestö SOSTE on suositellut muun muassa oppilaitoksia sisällyttämään opetussuunnitelmiinsa kansalaisjärjestöihin liittyviä opintojaksoja (Peltosalmi ym. 2014) ja osa haastatelluista järjestöistä teki tällaista

yhteistyötä ammatillisten oppilaitosten kanssa. Osassa järjestöistä oltiin siirtymässä tai jo osittain siirrytty toimintamalliin, jossa lapset ja nuoret pyrittiin saamaan mukaan järjestön muihin toimintaryhmiin. Tällä tavalla haluttiin turvata lasten ja nuorten pysyminen järjestön toiminnassa pitkään.

Tässä tutkimuksessa järjestöyhteistyötä tarkasteltiin järjestöjen ja järjestöjen ja kuntasektorin sekä järjestöjen ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä. Tämä jako on osittain teoreettinen, sillä järjestöjen yhteistyö oli usein monimuotoista ja päällekkäistä. Kuten aikaisemmissa selvityksissä (muun muassa Karttunen ym. 2013) myös tässä tutkimuksessa järjestöjen tärkeimmiksi yhteistyökumppaneiksi nousivat toiset järjestöt sekä kunnat. Etenkin suurimmilla, kolmiportaisilla järjestöillä järjestön sisäinen yhteistyö oli tärkeää. Muista yhteistyötahoista STEA:n merkitys toiminnan rahoittajana oli merkittävässä roolissa. Järjestöyhteistyön aktiivisuus ja merkitys järjestöille vaihteli paljon. Osa järjestöistä piti yhteistyötä järjestön ulkopuolisten toimijoiden kanssa toiminnalleen keskeisenä asiana josta oli järjestölle itselleen monenlaista hyötyä. Tässä aineistossa aktiivisin ja samalla yhteistyöhön tyytyväisin järjestö oli järjestötoimijoista kooltaan pienin. Tämä tutkimus vahvisti osittain aiemmissa tutkimuksissa (muun muassa Aalto-Kallio ja Mäkipää 2010, Särkelä 2016) esiin tullutta käsitystä, jonka mukaan järjestöyhteistyön tuomia mahdollisuuksia ei osata aina tarpeeksi hyvin hyödyntää.

Kuten Karttunen ym. selvityksessä (2013) myös tässä tutkimuksessa järjestöjen välisen yhteistyön tavoite oli toimintaedellytysten parantaminen. Järjestöjen välisestä yhteistyöstä haastatellut järjestötoimijat toivoivat ja saivat lisää resursseja. Uutena yhteistyömuotona tässä tutkimuksessa tuli esille asiakasohjaus. Toisin kuin muissa selvityksissä (muun muassa Eronen ja Korpelainen 2016) tässä tutkimuksessa haasteltavat järjestötoimijat eivät maininneet järjestöjen yhdistymisen mahdollisuutta tai sen uhkaa. Tämä ja asiakasohjauksen merkitys voivat selittyä osittain maantieteellisillä eroilla, sillä valtaosa haastatelluista järjestöistä toimi kasvukeskuksessa. Järjestöyöntekijät näkivät kunnat resurssien, lähinnä rahoituksen tarjoajina. Nämä resurssit mahdollistivat osittain järjestöjen toiminnan. Tulos on samansuuntainen Braxin selvityksen (2018) tulosten kanssa, jossa kunnat nähtiin merkittävänä sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan rahoittajina. Rahoituksen merkitys korostuu etenkin järjestöjen paikallistasolla (Brax 2018). Rahoitusta vastaan kunta sai järjestöiltä

ehkäiseviä palveluita. Järjestötoimijat toivoivat kunnalta joustavampaa yhteistyötä ja varmuutta rahoituksen jatkumiseen.

STEA:n lisäksi muita tärkeitä yhteistyötahoja järjestöille olivat erilaiset verkostot ja asiantuntijaryhmät, joiden kautta toimintaa ja toiminnan arviointia pyrittiin kehittämään. Tiedotusvälineiden kautta järjestöt kokivat saavansa näkyvyyttä toiminnalleen. Yhteistyö seurakuntien kanssa oli samansuuntainen kuin Karttusen ym. selvityksessä (2013) jossa yhteistyö seurakunnan kanssa näyttäytyi vähäisenä. Osa haastatelluista järjestötoimijoista piti tärkeänä uskonnollista sitoutumattomuutta. Pienemmällä paikkakunnilla järjestöjen ja seurakunnan välinen yhteistyö oli tiiviimpää.

Tässä tutkimuksessa tulevaisuuden toiminnan ja yhteistyön odotuksia kuvaa järjestötyöntekijöiden epävarmuus. Useimmat järjestötyöntekijät kokivat, ettei heillä ole riittävästi tietoa sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksesta ja sen seurauksista järjestöjen toimintaan ja yhteistyöhön. Uudistuksen jälkeisen toiminnan ja rahoituksen tulevat rakenteet näyttäytyivät järjestötyöntekijöille epäselvinä. Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus tuleekin vaatimaan järjestöiltä oman toiminnan uudelleen arviointia. Tulevaisuudessa järjestöillä on mahdollisuus olla yleishyödyllisiä toimijoita, palveluntuottajia tai molempia (Brax 2018). Tässä tutkimuksessa järjestöt nähtiin pääasiassa ”yhteistyökumppaneina” ja pitkälti ”julkisella rahoituksella” toimivina. Vain yksi järjestö toi esille mahdollisuuden tuottaa ehkäiseviä palveluja kunnille tai maakunnalle. Järjestöjen palvelujen kehittämisen haasteena näyttäytyivät epävarmat talous- ja henkilöstöresurssit.

Valtaosa haastatelluista järjestötyöntekijöistä odotti järjestöjen roolin tulevaisuudessa muuttuvan ja merkityksen kasvavan. Näkemys on samansuuntainen aiempien selvitysten kanssa (muun muassa Peltosalmi ym. 2016, Brax 2018). Myös arvio järjestöyhteistyön tiivistymisestä tulevaisuudessa mukailee Järjestöbarometri 2016 esiin tulleita näkemyksiä (Peltosalmi 2016). Usko järjestöyhteistyön jatkumisesta eri toimijoiden kanssa loi järjestöjen toimintaan varmuutta. Suurin osa järjestötyöntekijöistä uskoi, että järjestöillä on osaamisen suhteen annettavaa kuntayhteistyöhön sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen jälkeen. Toisaalta haastateltavat olivat huolissaan siitä, että kunnissa ei ole tarpeeksi tietoa mitä kaikkea järjestöillä olisi tarjottavana.

Järjestöjen toimintaa ja yhteistyötä haittaavat liian pienet resurssit, mikä vaikeuttaa toiminnan ja yhteistyön suunnittelua, toteuttamista ja kehittämistä. Vaikka rahoituksen ja toiminnan epävarmuus heijastuu sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen jälkeiseen aikaan, tarjoaa uudistus järjestöille paljon uusia mahdollisuuksia. Kuntien ja järjestöjen yhteistyön merkitys tulee tulevaisuudessa kasvamaan ja tiivistymään. Sujuvan sektoreiden välisen yhteistyön helpottamiseksi Brax (2018) suosittelee kuntiin järjestöyhteistyön vastuuhenkilöitä. Osa haastateltavista oli havainnut heidän palkkaamistaan kuntiin. Järjestöyöntekijät toivovat, että heidät nähdään tulevaisuudessa tasaveroisina toimijoina kuntasektorin kanssa. Mielestäni eri sektoreiden yhteistyössä tehtävä toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi hyödyttää kaikkia osapuolia ja toiminnan kohteena olevia lapsia ja nuoria. Yhteistyön kehittämisessä on jatkossa tarpeen hyödyntää yhä laajemmin ulkopuolisia asiantuntijoita. Hyväksi todettuja toimintamalleja yhteistyöstä tarjoaa muun muassa kaikille avoin Suomen Kuntaliiton, Suomen sosiaali- ja terveys ry:n ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tarjoama (2019) Innokylä-verkkopalvelu. Uskon, että yhteistyö eri sektoreiden välillä tehostaa myös palveluihin ohjautumista, mikä nähtiin tässä tutkimuksessa merkittävänä toiminnan haasteena.

9.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettiset näkökulmat tulee huomioida tutkimuksen eri vaiheissa: aiheen valinnassa, tutkimusmenetelmissä, haastateltavien asemassa, tutkimusaineiston analyysissä ja raportoinnissa (Kylmä ja Juvakka 2007). Tämän tutkimuksen aihe ei käsitellyt arkaluontoisia aihepiirejä, kuten ihmisen yksityisyyttä. Pyysin tutkimukseen osallistuvilta tietoon perustuvan suostumuksen tutkimukseen. Kerroin haastateltaville suullisesti ja kirjallisesti tutkimuksen tarkoituksen, keston, käytettävät menetelmät, miten aineistoa on tarkoitus käyttää sekä miten ja kuinka kauan aineistoa säilytetään. Haastateltavat antoivat kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista koko tutkimusprosessin ajan. Huomioin haastateltavien anonymiteetin siten, ettei järjestöjä tai haastateltuja pystytty tunnistamaan analyysivaiheessa tai valmiista raportista.

Kylmän ja Juvakan (2007) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella tutkimuksen uskottavuuden, vahvistettavuuden, refleksiivisyyden sekä siirrettävyyden kautta. Tutkimuksen uskottavuus tarkoittaa heidän mukaansa sitä, että

tutkimustulokset ovat todenperäisiä eli ne kuvaavat ilmiöitä siten miten tutkittavat henkilöt ovat tarkoittaneet. Uskottavuutta voidaan Kylmän ja Juvakan (2007) mukaan vahvistaa siten, että tutkija keskustelee tutkittavien kanssa tutkimuksen kuluessa tutkimustuloksista. Tämä mahdollistaa sen, että haastateltavilla on tarvittaessa mahdollisuus korjata mahdollisia väärinkäsityksiä (Kylmä ja Juvakka 2007). Tässä tutkimuksessa tiivistin ajoittain haastattelussa sanottua ja varmistin haastateltavilta kuulemaani sanotun palauttamisella, kysymällä esimerkiksi ”ymmärsinkö oikein, että...”. Kerroin järjestötyöntekijöille mahdollisuudesta tutustua tutkimustuloksiin ennen niiden julkaisemista. Halukkuuden tutustumiseen ilmaisi 10 haastateltavaa. Kukaan tuloksiin tutustuneista järjestötyöntekijöistä ei esittänyt tuloksista tarkentavia kysymyksiä tai korjausehdotuksia.

Vahvistettavuus tarkoittaa Kylmän ja Juvakan (2007) mukaan sitä, että tutkimuksen eri vaiheet tulee raportoida siten, että toisella tutkijalla on mahdollisuus seurata tutkimusprosessia pääpiirteissään (Kylmä ja Juvakka 2007, Hirsjärvi ym. 2014). Kuvasin tutkimusprosessin ja haastatteluolosuhteet mahdollisimman tarkasti, mutta niin ettei haastateltavia pystytä tunnistamaan. Haastattelujen aikana täytin tutkimuspäiväkirjaa, johon kirjoitin huomioitani ja havaintojani haastatteluista niiden aikana sekä haastatteluiden jälkeen. Aineiston litterointi tehtiin sanatarkasti, paikallisen murteen mukaisesti. Litteroinnin jälkeen kuuntelin haastattelut uudestaan kirjoitusvirheiden tarkistamiseksi. Osassa aineistoa käytettiin ulkopuolista litteroijaa. Myös ulkopuolisen litteroiman aineiston kuuntelin ja tarkistin.

Tutkimuksen refleksiivisyys edellyttää Kylmän ja Juvakan (2007) mukaan sitä, että tutkija on tietoinen omista lähtökohdistaan ja niiden vaikutuksesta aineistoon ja tutkimusprosessiin. Ruusuvuoren ym. (2010) mukaan aineiston käsittelyä ohjaavat tutkimuskysymykset sekä tutkijan tulkinta ja valinnat. Tässä tutkimuksessa käytin analyysimenetelmänä sisällönanalyysia. Tein analyysin yksin, mikä saattaa heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Kuvasin luokitteluprosessin raportissa mahdollisimman tarkasti. Kylmän ja Juvakan (2007) mukaan tutkimuksen raportoinnissa tutkijan tulee raportoida haastateltujen henkilöiden antama kuvaus mahdollisimman totuudenmukaisesti, mutta haastateltavien yksityisyyttä suojellen. Tämä näkökulma tulee huomioida erityisesti käytettäessä alkuperäisiä lainauksia (Kylmä ja Juvakka 2007). Hirsjärven ym. mukaan (2014) alkuperäisten lainausten käsittely lisää tutkimuksen

luotettavuutta. Käytin tulosten vahvistamiseen alkuperäisilmauksia ja varmistin, että haastateltavien lainauksia käytettiin analyysissä mahdollisimman tasapuolisesti.

Siirrettävyydellä Kylmä ja Juvakka (2007) tarkoittavat sitä, että tutkimuksen tuloksia voidaan siirtää muihin vastaaviin tilanteisiin. Tämä edellyttää kirjoittajien mukaan sitä, että tutkija antaa riittävästi kuvailevaa tietoa tutkimukseen osallistujista ja ympäristöstä (Kylmä ja Juvakka 2007). Kuvasin järjestötoimijat ja haastatteluihin osallistuneet järjestöyöntekijät niin tarkasti kuin se tutkimuseettisesti oli mahdollista. Myös haastatteluiden kesto ja mahdolliset häiriötekijät käytiin raportissa lävitse.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän pro gradu tutkielman tulosten perusteella voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset:

1. Järjestötyöntekijät näkivät lasten ja nuorten yksinäisyyden negatiivisena ja moniulotteisena ilmiönä, jota voidaan tarkastella yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta. Haastateltavat kuvasivat lasten ja nuorten emotionaalista ja sosiaalista yksinäisyyttä. Osa lapsista ja nuorista oli kokenut pitkäaikaista yksinäisyyttä. Yksinäisyyteen liittyi vahvasti sosiaalinen leimautuminen tai pelko siitä. Osalla toimintaan osallistuvista lapsista ja nuorista on nähtävissä ongelmien kasautumista ja he olivat vaarassa syrjäytyä. Yksinäisyyden riskitekijöitä olivat tässä tutkimuksessa kiusatuksi tuleminen, mielenterveysongelmat, käyttäytymisen haasteet, maahanmuuttajatausta sekä ongelmien kasautuminen.
2. Järjestöissä toiminta jakaantui yksilö-, ryhmä- ja yhteisö-toimintaan. Toiminnan tavoitteena oli tarjota matalan kynnyksen toimintaa, jonka sisältöön lapset ja nuoret voivat vaikuttaa. Toiminnan sisällön tavoitteena oli vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelu, itsetunnon ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen sekä yksinäisyyteen liittyvän leimautumisen vähentäminen. Toiminnalla oli saavutettu lasten ja nuorten itsetunnon vahvistumista, sosiaalista vahvistumista sekä sosiaalisen leimautumisen vähenemistä. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminta ehkäisi lasten ja nuorten yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Toiminta saavutti myös ne lapset ja nuoret joita julkisten palveluiden on vaikeaa tavoittaa. Toiminnan tulosten arviointi vaihteli järjestöissä. Toiminnan haasteena järjestötyöntekijät näkivät toiminnan jatkumisen epävarmuuden sekä lasten ja nuorten mukaan saamisen ja toiminnassa mukana pysymisen.
3. Järjestöyhteistyön aktiivisuus ja merkitys vaihteli paljon järjestöissä. Järjestöjen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita olivat toiset järjestöt, sekä kunnat. Muista yhteistyötahoista tärkein oli STEA, joka rahoituksellaan mahdollisti järjestöjen toiminnan tai osan siitä. Järjestöjen välisiä yhteistyömuotoja olivat asiakasohjaus, yhteiset tapahtumat ja hankkeet, tilojen yhteiskäyttö sekä

toiminnasta tiedottaminen. Järjestöjen välisen yhteistyön tavoitteena oli resurssien jakaminen ja päällekkäisten toimintojen välttäminen. Järjestöjen välinen yhteistyö paransi järjestöjen toimintaedellytyksiä. Suurin haaste yhteistyölle oli resurssien puute. Kuntayhteistyömuotoja olivat rahoitus, asiakasohjaus, yhteiset tapahtumat ja hankkeet, toiminnasta tiedottaminen sekä kouluyhteistyö. Kunnilta saatava rahoitus mahdollisti osaltaan järjestöjen toiminnan ja samalla kuntasektori sai ehkäisevän palvelun. Merkittävin kuntayhteistyön haaste oli rahoituksen epävarmuus.

4. Järjestöyöntekijät olivat epävarmoja sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen vaikutuksesta järjestöjen rooliin, toimintaan ja yhteistyöhön. Uudistuksen jälkeisen rahoituksen rakenteet ja toiminnan jatkuminen näyttäytyivät järjestöyöntekijöille epäselvinä. Tulevaisuudessa järjestöjen roolin arvioitiin muuttuvan, merkityksen kasvavan ja järjestöyhteistyön eri toimijoiden kesken lisääntyvän. Järjestöt nähtiin tulevaisuudessa julkisia palveluita täydentävinä tai palveluita tuottavina toimijoina. Järjestöyöntekijät toivoivat, että sosiaali- ja terveyspalveluiden jälkeen järjestöjen asiantuntijuus tunnustetaan ja hyödynnetään ja järjestöt otetaan mukaan yhteistyöhön tasavertaisina toimijoina.

LÄHTEET

- Aalto-Kallio M, Mäkipää E. Käytäntöjä terveyden edistämiseksi. Katsaus terveyden edistämisen rakenteiden kehittämistyöhön. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 2/2010. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/kaytanta_ja_terveyden_edistamiseksi_2010.pdf
- Acquah EO, Topalli P-Z, Wilson ML, Junttila N, Niemi PM. Adolescent loneliness as social anxiety as predictors of bullying victimisation. *International Journal of Adolescence and Youth* 2016;21(3):320–331.
- Aira M. Laadullisen tutkimuksen arviointi. *Duodecim* 2005;121(10):1073–1077.
- Andersson L. Loneliness research and interventions: a review of literature. *Aging & Mental Health* 1998;2(4):264–274. Teoksessa Kangasniemi J. Yksinäisyyden kokemisen avainkomponentit Yleisradion tekstitelevisiolla Nuorten palstan kirjoituksissa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto 2008.
- Brax T. Järjestöjen rooli maakunta- ja sote – uudistuksessa. Selvitysmiehen raportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita. 26/2018. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: https://stm.fi/documents/1271139/6184550/Raportti_Jarjestojen_rooli_maakuntaj_asoteuudistuksessa.pdf/acf121aa-4008-4244-b453-d9c636e96ea1/Raportti_Jarjestojen_rooli_maakuntajasoteuudistuksessa.pdf.pdf
- Caspi A, Harrington H, Moffitt TE, Milne BJ, Poulton R. Socially isolated children 20 years later: Risk of cardiovascular disease. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine* 2006;160(8):805–811.
- Cundiff JM, Matthews KA. Friends With Health Benefits: The Long-Term Benefits of Early Peer Social Integration for Blood Pressure and Obesity in Midlife. *Psychological Science* 2018;29(5):814–823.
- Eronen T, Korpelainen H. (toim.) Pohjois-Karjalan järjestökysely 2016. JAKE hanke 2016. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: <http://jake-hanke.fi/wp-content/uploads/2016/12/Pohjois-Karjalan-j%C3%A4rjest%C3%B6kysely-20161.pdf>
- Grönlund H, Falk H. Kolmas sektori ja yksinäisyyden vähentäminen. Teoksessa Saari J. (toim.) *Yksinäisten Suomi*. Helsinki: Gaudeamus 2016, s. 253–272.
- Haanpää L, Roos S. Nuoret luupin alla 2014. Teemana kuluttajuus ja taloudellinen eriarvoisuus. Turun lapsi ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisuja 1/2015. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: www.utu.fi/fi/sivustot/cyri/PublishingImages/Nuoret_luupin_alla_2014_raportti.pdf

- Hakulinen-Viitanen T, Kaikkonen R, Koponen P. Lasten ja perheiden elinympäristö. Teoksessa Hakulinen -Viitanen T, Kaikkonen R, Koponen P, Koskinen S, Laatikainen T, Leinonen A, Mäki P, Sippola R, Vartiainen E, Virtanen S. (toim.) Lasten terveys. LATE-tutkimuksen perustulokset lasten kasvusta, kehityksestä, terveydestä, terveystottumuksista ja kasvuympäristöstä. Helsinki: Yliopistopaino 2010, s. 119–130.
- Halme N, Santalahti P, Marttunen M, Perälä M-L. ”Ettei kenenkään tarvitsisi olla ilman ystävää...” Ystävättä olemisen yhteys nuorten hyvinvointiin liittyviin tekijöihin. Tutkimuksesta tiiviisti. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126930/URN_ISBN_978-952-302-524-0.pdf?sequence=1
- Hawkey LC, Cacioppo JT. Loneliness matters: A theoretical and empirical review of consequences and mechanisms. *Annals of Behavioral Medicine* 2010;40:218–227.
- Hirsjärvi S, Hurme H. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino 2008.
- Hirsjärvi S, Remes P, Sajavaara P. (19. painos) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi 2014.
- Hokkanen J, Kettunen A, Piirainen K. Järjestöjen toiminnan yhtiöittäminen – syitä ja seurauksia. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisu 2005:13.
- Huurre T, Santalahti P, Anttila N, Björklund K. Mielenterveyden ja tunne- ja vuorovaikutustaitojen edistämisen menetelmät ja käytännöt peruskouluissa. Tutkimuksesta tiiviisti 5. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125821/URN_ISBN_978-952-302-038-2.pdf
- Jalava J, Koskela T, Pentala O, Murto J, Kaikkonen R. Osallistuminen sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan Suomessa 2013 – ATH-tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 6. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116071/URN_ISBN_978-952-302-203-4.pdf?sequence=1
- Junttila N. Social Competence and Loneliness during the School Years. Issues in Assessment, Interrelations and Intergenerational Transmission. Väitöskirja. Turun yliopisto 2010.
- Junttila N. Kavereita nolla. Lasten ja nuorten yksinäisyys. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi 2015.
- Junttila N. Yksinäisyyden ulottuvuudet. Teoksessa Saari J. (toim.) Yksinäisten Suomi. Helsinki: Gaudeamus 2016.

- Junttila N, Vauras M. Loneliness among school-aged children and their parents. *Scandinavian Journal of Psychology* 2009;50:211–219.
- Kangasniemi J. Yksinäisyyden kokemisen avainkomponentit Yleisradion tekstitelevisio Nuorten palstan kirjoituksissa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto 2008.
- Kansalaispolitiikan neuvottelukunta, Kansalaisareena ry., Suomen kuntaliitto. 2015. Kuntakysely yhteistyöstä kolmannen sektorin kanssa. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: <http://kansalaisareena.fi/kuntakysely.pdf> (Luettu 18.1.2019).
- Karttunen A, Kettunen A, Piirainen, K. Yhteistyöllä hyvinvointia. Järjestöjen välinen ja järjestö-kuntayhteistyö hyvinvoinnin lisääjänä. Helsinki: Diakoniammattikorkeakoulun julkaisuja. C katsauksia ja aineistoja 2013:31. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/140481/C31%20ISBN%209789524932127%20%282%29.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Kiukas V. Järjestöjen rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Sote- ja maakuntauudistuksen ajankohtaiset linjaukset ja muutoksen tuki – tilaisuus, Tampere 2016. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: http://alueuudistus.fi/documents/1477425/2926784/Kiukas+Vertti_Tampere+20.6.2016.pdf/28deff97-8243-4605-9e75-927beb2a8921
- Kiuru N. The Role of Adolescents' Peer Groups in the School Context. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto 2008.
- Korkiamäki R. Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto 2013.
- Koskinen-Ollonqvist P, Aalto-Kallio M. Sosiaali- ja terveysjärjestöt terveystoimijoina. Teoksessa Sihto M, Palosuo H, Topo P, Vuorenkoski L, Leppo K. (toim.) Terveystoimijoina perusta ja käytännöt. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013, s. 338–347.
- Kylmä J, Juvakka T. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki. Edita Prima Oy 2007.
- Kämppe K, Välimaa R, Ojala K, Jorma T, Haapasalo I, Villberg J, Kannas L. Koulukokemusten kansainvälistä vertailua 2010 sekä muutokset Suomessa ja pohjoismaissa 1994–2010 – WHO-koululaistutkimus (HBSC-Study). Opetushallitus, Terveyden edistämisen tutkimuskeskus ja Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen seurantaraportit 2012:8. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/38405/Koulukokemusten_kansainvalta_vertailua_2010.pdf?sequence=1
- Lempinen L, Junttila N, Sourander A. Loneliness and friendships among eight-year-old children: time-trends over a 24-year period. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines* 2018;59(2):171–179.

- Leppo K. Rakenteellisesta terveystalitiikasta HiAP:iin: mikä muuttui Suomessa 1970-2010? Teoksessa Ståhl T, Rimpelä A. (toim.) Terveiden edistäminen tutkimuksen ja päätöksenteon haasteena. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2010, s. 35–44.
- Lyyra N, Välimaa R, Tynjälä J. Loneliness and subjective health complaints among school-aged children. *Scandinavian Journal of Public Health* 2018;46(Suppl. 20):87–93.
- Marjanen K, Poikolainen J. Lasten Ikihyvä – hyvinvoiva lapsi kuntapalveluissa. Loppuraportti. Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia 2012. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) osoitteessa: www.researchgate.net/publication/303944594_Lasten_Ikihyva_hyvinvoiva_lapsi_kuntapalveluissa
- Masi CM, Chen H, Hawkley LC, Cacioppo JT. A meta-analysis of interventions to reduce loneliness. *Personality and Social Psychology Review: An official journal of the Society for Personality and Social Psychology* 2011;15(3):219–266.
- Merikivi J, Myllyniemi S, Salasuo M (toim.) Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta. Opetus ja kulttuuriministeriö, Valtion liikuntaneuvosto, Nuorisosiainneuvottelukunta ja Nuorisotutkimusverkosto 2016. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/media_hanskassa.pdf
- Moisio P, Rämö T. Koettu yksinäisyys demografisten ja sosioekonomisten taustatekijöiden mukaan Suomessa vuosina 1994 ja 2006. *Yhteiskuntapolitiikka* 2007;72:392–401.
- Myrskylä P. Hukassa? Keitä ovat syrjäytyneet nuoret. EVA-analyysi. Helsinki: Elinkeinoelämän Valtuuskunta 2012;19. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf
- Mäki P. Tutkimuksen tausta ja tavoitteet. Teoksessa Hakulinen -Viitanen T, Kaikkonen R, Koponen P, Koskinen S, Laatikainen T, Leinonen A, Mäki P, Sippola R, Vartiainen E, Virtanen S. (toim.) Lasten terveys. LATE-tutkimuksen perustulokset lasten kasvusta, kehityksestä, terveydestä, terveystottumuksista ja kasvuympäristöstä. Helsinki: Yliopistopaino 2010, s. 15–16.
- Mäntyranta T, Kaila M. Tutkimus ja opetus. Focusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. *Duodecim* 2008;124:1507–1513.
- Niemelä J, Turpeinen T. Järjestöjen valmistautuminen sote – uudistukseen. Teoksessa Niemelä J. (toim.) SOTE sosiaalisen kestävyuden vahvistajana. Diakonia-ammattikorkeakoulu. DIAK puheenvuoro 2. Tampere: Juves Print Oy. 2016, s. 117–144. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/116451/Diak_puheenvuoro_2_9789524932684.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Pellegrini AD, Long JA. A longitudinal study of bullying, dominance, and victimization during the transition from primary to secondary school. *British Journal of Developmental Psychology* 2002;20:259–280.
- Peltosalmi J, Hakkarainen T, Londén P, Kiukas V, Särkelä R. Järjestöbarometri 2014. Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysterveystoiminnasta. Helsinki: Suomen sosiaali- ja terveys ry. 2014. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: www.soste.fi/wp-content/uploads/2018/11/jarjest-f6barometri2014_nettiin.pdf
- Peltosalmi J, Eronen A, Litmanen T, Londén P, Ruuskanen P. Järjestöbarometri 2016. Järjestöjen tulevaisuus. Helsinki: Suomen sosiaali- ja terveys ry. 2016. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: www.soste.fi/wp-content/uploads/2018/11/soste_jarjestobarometri_2016.pdf
- Rimpelä M. Terveystoiminnasta terveyden edistämiseen. Teoksessa Ståhl T. ja Rimpelä A. (toim.) Terveystoiminnan edistäminen tutkimuksen ja päätöksenteon haasteena. Helsinki: Terveystoiminnan ja hyvinvoinnin laitos 2010, s. 11–32.
- Rokach A. Loneliness Updated: An Introduction. *The Journal of Psychology* 2012;146(1–2):1–6.
- Rouvinen-Wilenius P, Koskinen-Ollonqvist P. (toim.) Tasa-arvo ja osallisuus väylä terveyteen. Järjestöt suunnan näyttäjinä. Terveystoiminnan keskuksen julkaisuja 9/2011. Saatavilla www-muodossa: https://issuu.com/soste/docs/tasa-arvo_ja_osallisuus_2012
- Ruuskanen, O. Yksinäisyys on vaarallista terveydelle. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 2011;127(8):754.
- Ruusuvuori J, Nikander P, Hyvärinen M. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori J, Nikander P, Hyvärinen M. Haastattelun analyysi. Tallinna: Osuuskunta vastapaino 2010.
- Rönkä A-R. Experiences of loneliness from childhood to young adulthood. Study of the Northern Finland Birth Cohort 1986. Väitöskirja. Oulun yliopisto 2017.
- Rönkä A-R, Rautio A, Koiranen M, Sunnari V, Taanila A. Experience of loneliness among adolescent girls and boys: Northern Finland Birth Cohort 1986 study. *Journal of Youth Studies* 2014;17(2):183–203.
- Saari J. Yksinäisten yhteiskunta. Helsinki: WSOY 2010.
- Segrin C, Nevarez N, Arroyo A, Harwood J. Family of origin environment and adolescent bullying predict young adult loneliness. *The Journal of psychology* 2012;146(1–2):119–134.
- Siltaniemi A, Hakkarainen T, Londén P, Luhtanen M, Perälä A, Särkelä R. Kansalaisbarometri 2011. Hyvinvointi, palvelut ja osallisuus kansalaismielipiteissä. Sosiaali- ja terveystoiminnan keskusliitto ry. 2011.

- Simonsen N. Health promotion in local contexts and enabling factors. A study of primary healthcare personnel, local voluntary organizations and political decision makers. Väitöskirja. Helsingin yliopisto 2013.
- Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus. 2019. Sosiaali- ja terveysjärjestöille avustuksia 362 miljoonaa. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) osoitteessa: <https://www.stea.fi/etusivu> (Luettu 8.1.2019).
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestöt sosiaali- ja terveysministeriön kumppaneina. Sosiaali- ja terveysministeriön järjestöpoliittiset linjaukset. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2011:5.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaedellytysten kehittämistyöryhmän raportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:4.
- Sosiaali- ja terveysministeriö, Valtiovarainministeriö. 2017a. SOTE- ja maakuntauudistus. Hallituksen reformi. Maakunnat ja kunnat edistävät hyvinvointia ja terveyttä. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) osoitteessa: <http://alueuudistus.fi/soteuudistus/hyvinvoinnin-edistaminen> (Luettu 26.2.2017).
- Sosiaali- ja terveysministeriö, Valtiovarainministeriö. 2017b. SOTE- ja maakuntauudistus. Hallituksen reformi. Järjestöjen asema sote- ja maakuntauudistuksessa. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) osoitteessa: https://alueuudistus.fi/documents/1477425/4308009/Faktalehti+j%C3%A4rjest%C3%B6jen+asema+sote-+ja+maakuntauudistuksessa_9_2017.pdf/670aae56-631a-43da-99ff-b105c1254d3d/Faktalehti+j%C3%A4rjest%C3%B6jen+asema+sote-+ja+maakuntauudistuksessa_9_2017.pdf.pdf (Luettu 5.11.2018).
- Storch EA, Masia-Warner C. The relationship of peer victimization to social anxiety and loneliness in adolescent females. *Journal of Adolescence* 2004;27(3):351–362.
- Suomen Kuntaliitto, Suomen sosiaali- ja terveys ry. ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Esimerkkejä kunta-järjestö-yhteistyöstä. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) osoitteessa: <https://www.innokyla.fi/web/tyotila2334875/kunta-jarjesto-yhteisty> (Luettu 12.2.2019).
- Suomen sosiaali- ja terveys ry. Sosiaali- ja terveysjärjestöt hyvinvoinnin rakentajina. Suomen sosiaali- ja terveys ry. julkaisuja 2012.
- Suomen sosiaali- ja terveys ry. Kuntien ja järjestöjen yhteistyö. Järjestöissä tiedetään mitä kuntalaiset tarvitsevat. Suomen sosiaali- ja terveys ry. julkaisuja 2014.
- Suomen sosiaali- ja terveys ry. 2017. Järjestöjen ja kuntien yhteistyö. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) osoitteessa: www.soste.fi/elinvoimaiset-jarjestot/jarjestojen-ja-kuntien-yhteisty.html (Luettu 5.2.2017).
- Särkelä R, Vuorinen M, Peltosalmi J. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen mahdollisuudet palveluiden ja tuen tuottamisessa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan Keskusliitto 2005.

- Särkelä R. Järjestöt julkisen kumppanista markkinoiden puristukseen: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen muutos sosiaalipalvelujen tuottajana vuosina 1990–2010. Väitöskirja. Lapin yliopisto 2016.
- Tarkastusvaliokunta. 2014. Valiokuntamietintö. Nuorten syrjäytyminen. Saatavilla www-muodossa osoitteessa: www.edilex.fi/mt/trvm20140001#OT6 (Luettu 29.10.2017).
- Terveydenhuoltolaki. 31.12.2010/1326. Asennettu Helsingissä 1.5.2011. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326 (Luettu 18.1.2017).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus (ATH). Tuloraportti 2015. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan osallistuvien osuus (%). Saatavilla www-muodossa osoitteessa: www.terveytemme.fi/ath/2015/raportti_html/atlas.html?select=626&data=ath_invol_attray_sochealth_cr (Luettu 19.2.2017).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016a. Järjestöt. Saatavilla www-muodossa osoitteessa: www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/jarjestot (Päivitetty 9.9.2016).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016b. Terveyden edistäminen. Toimijat. Saatavilla www-muodossa osoitteessa: www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat (Päivitetty 11.1.2016).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018a. Kouluterveyskyselyn tulokset 2017. Perusopetus 4. ja 5. lk. oppilaat. Indikaattori: Tuntee itsensä usein yksinäiseksi %. Saatavilla www-muodossa osoitteessa: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_aluevertailu?alue_0=87869&alue_0=161322&alue_0=161091&alue_0=161185&alue_0=161206&alue_0=161240&alue_0=161088&alue_0=161205&alue_0=160977&alue_0=161210&alue_0=161318&alue_0=161106&alue_0=161215&alue_0=161131&alue_0=161062&alue_0=160984&alue_0=161252&alue_0=161188&alue_0=161294&alue_0=161095&mittarit_0=200138&mittarit_1=200089&mittarit_2=200424&sukupuoli_0=143993# (Päivitetty 6.3.2018).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018b. Kouluterveyskyselyn tulokset nuorilla 2017. Perusopetus 8. ja 9. luokka, lukio, ammatillinen oppilaitos 2017. Indikaattori: Tuntee itsensä usein yksinäiseksi %. Saatavilla www-muodossa osoitteessa: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset?alue_0=87869&mittarit_0=200138&mittarit_1=199281&mittarit_2=199700&vuosi_2017_0=v2017# (Päivitetty 6.3.2018).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018c. Kouluterveyskyselyn tulokset 2017. Perusopetus 4. ja 5. luokan oppilaat. Aluevertailu, perusopetus 4. ja 5. luokka. Indikaattori: Tuntee itsensä usein yksinäiseksi %. Saatavilla [www-muodossa osoitteessa: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_aluevertailu?alue_0=87869&alue_0=235597&alue_0=235780&alue_0=235885&alue_0=235976&alue_0=235955&alue_0=235679&alue_0=235592&alue_0=235959&alue_0=235649&alue_0=235866&alue_0=235939&alue_0=235794&alue_0=235875&alue_0=235918&alue_0=235998&alue_0=236127&alue_0=235658&alue_0=235602&alue_0=235598&mittarit_0=200138&mittarit_1=200089&mittarit_2=200424&sukupuoli_0=143993#](https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_aluevertailu?alue_0=87869&alue_0=235597&alue_0=235780&alue_0=235885&alue_0=235976&alue_0=235955&alue_0=235679&alue_0=235592&alue_0=235959&alue_0=235649&alue_0=235866&alue_0=235939&alue_0=235794&alue_0=235875&alue_0=235918&alue_0=235998&alue_0=236127&alue_0=235658&alue_0=235602&alue_0=235598&mittarit_0=200138&mittarit_1=200089&mittarit_2=200424&sukupuoli_0=143993#) (Päivitetty 31.5.2018).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018d. Kouluterveyskyselyn tulokset 2017. Aluevertailu nuoret 2017. Indikaattori: Tuntee itsensä usein yksinäiseksi %. Saatavilla [www-muodossa osoitteessa: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_aluevertailu?alue_0=87869&alue_0=235597&alue_0=235780&alue_0=235885&alue_0=235976&alue_0=235955&alue_0=235679&alue_0=235592&alue_0=235959&alue_0=235649&alue_0=235866&alue_0=235939&alue_0=235794&alue_0=235875&alue_0=235918&alue_0=235998&alue_0=236127&alue_0=235658&alue_0=235602&alue_0=235598&mittarit_0=200138&mittarit_1=199281&mittarit_2=199700&vuosi_2017_0=v2017&sukupuoli_0=143993&kouluaste_0=161293#](https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_aluevertailu?alue_0=87869&alue_0=235597&alue_0=235780&alue_0=235885&alue_0=235976&alue_0=235955&alue_0=235679&alue_0=235592&alue_0=235959&alue_0=235649&alue_0=235866&alue_0=235939&alue_0=235794&alue_0=235875&alue_0=235918&alue_0=235998&alue_0=236127&alue_0=235658&alue_0=235602&alue_0=235598&mittarit_0=200138&mittarit_1=199281&mittarit_2=199700&vuosi_2017_0=v2017&sukupuoli_0=143993&kouluaste_0=161293#) (Päivitetty 17.5.2018).

Tiittula L, Ruusuvuori J. Johdanto. Teoksessa Ruusuvuori J, Tiittula L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino 2005, s. 9–21.

Tukia H, Lehtinen N, Saaristo V, Vuori M. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa: Perusraportti kuntajohdon tiedonkeruusta 2011. Raportti 55/2011. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80419/fi12d323-6e1f-4f99-8235-a63b67b7a894.pdf?sequence=1

Tuomi J, Sarajärvi A. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi 2009.

Turun yliopisto ja Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012. KiVa koulu – Tehdään se yhdessä! Saatavilla [www-muodossa osoitteessa: http://www.kivakoulu.fi/](http://www.kivakoulu.fi/) (Luettu 12.2.2019).

Törrönen M, Vornanen R. Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisen kokemana syrjäytymisenä. Nuorisotutkimus 2002;20:33–42.

Valtioneuvosto. 2018. Maakunta- ja SOTE - uudistus. Järjestöjen asema sote- ja maakuntamallissa. Saatavilla [www-muodossa osoitteessa: http://alueuudistus.fi/documents/1477425/5274232/08+J%C3%A4rjest%C3%B6jen+asema+sote-+ja+maakuntamallissa.pdf/000006fc-e1ad-4b76-a78f-5335ce0ac2cc/08+J%C3%A4rjest%C3%B6jen+asema+sote-+ja+maakuntamallissa.pdf.pdf](http://alueuudistus.fi/documents/1477425/5274232/08+J%C3%A4rjest%C3%B6jen+asema+sote-+ja+maakuntamallissa.pdf/000006fc-e1ad-4b76-a78f-5335ce0ac2cc/08+J%C3%A4rjest%C3%B6jen+asema+sote-+ja+maakuntamallissa.pdf.pdf) (Päivitetty 8.3.2018).

- Valtorta NK, Kanaan M, Gilbody S, Ronzi S, Hanratty B. Loneliness and social isolation as risk factors for coronary heart disease and stroke: systematic review and meta-analysis of longitudinal observational studies. *Heart* 2016;102(13):1009–1016.
- Viitala A, Kokko T. Yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyö sosiaali- ja terveysalalla. Laurea julkaisut 49. Kuopio: Laurea ammattikorkeakoulu 2015. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa:
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/122589/Laurea%20julkaisut%2049.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Wiens V, Kyngäs H, Pölkki T. A descriptive qualitative study of adolescent girls' well-being in Northern Finland, *International Journal of Circumpolar Health* 2014;73(1):2242–3982.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimustiedote ja suostumuslomake

Liite 2. Teemahaastattelurunko

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Liite 1.

Hyvä järjestötoimija,

Lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisy on keskeinen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoite. Valtakunnallisen kouluterveyskyselyn mukaan, joka kymmenes kouluikäinen kokee itsensä yksinäiseksi. Tutkimusten mukaan yksinäisyyden kokemus heikentää lasten ja nuorten elämänlaatua ja hyvinvointia ja on riskitekijä myös myöhemmän iän hyvinvoinnille ja terveydelle. On myös havaittu, että yksinäisyyden kokemus jatkuu usein lapsuudesta nuoruuteen ja aikuisuuteen saakka ja on merkittävä syrjäytymistä aiheuttava tekijä.

Olen kansanterveystieteen opiskelija Itä-Suomen yliopiston lääketieteen laitoksen kansanterveystieteen ja kliinisen ravitsemustieteen yksiköstä. Terveystieteiden maisteriopintoihin liittyvässä pro gradu - tutkielmassani ”Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminta ja yhteistyö lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisyssä” tarkoitukseni on selvittää järjestötoimijoita haastatteleamalla, millaista toimintaa ja yhteistyötä sosiaali- ja terveysalan järjestöillä on lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä. Opinnäytetyöni ohjaajina toimivat Terveyden edistämisen professori Tiina Laatikainen sekä Terveystieteiden tohtori Ari Haaranen. Tutkimuksesta saatujen tulosten avulla saadaan ajankohtaista tietoa lasten ja nuorten parissa työskentelevien järjestöjen toiminnan ja yhteistyön mahdollisuuksista ja edellytyksistä nyt ja tulevaisuudessa.

Kutsun Sinua osallistumaan mukaan tutkimukseeni. Seuraavassa kerron tarkemmin tutkimuksen kulusta ja toteutuksesta. Tutkimukseen pyydetään mukaan Pohjois-Pohjanmaalla lasten ja nuorten parissa toimivia sosiaali- ja terveysalan järjestötoimijoita. Tutkimus on tarkoitus toteuttaa ryhmähaastatteluina alkuvuodesta

2018. Haastatteluiden ajankohdat ja haastattelupaikat sovitaan yhdessä haastateltavien kanssa. Tutkimukseen osallistuminen kestää yhden ryhmähaastattelun ajan. Haastattelut tallennetaan ja ne käsitellään tekstiksi sisällönanalyysilla. Tutkimusaineisto käsitellään luottamuksellisesti ja julkaistaan tutkimusraportissa ilman haastateltavien nimiä tai muita tietoja henkilöllisyydestä / työyksiköstä. Saatua tutkimusaineistoa käytetään vain tähän tutkimukseen ja kaikki aineisto hävitetään vuoden kuluttua tutkimusraportin julkaisemisesta. Haastateltavilla on mahdollisuus tutustua halutessaan tuloksiin ennen niiden julkaisemista. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista koko tutkimusprosessin ajan: tutkimukseen osallistumisesta voi kieltäytyä, tutkimuksen voi keskeyttää tai suostumuksen voi peruttaa syytä ilmoittamatta, milloin tahansa tutkimuksen aikana. Tutkimukseen ei ole osoitettu rahoitusta, eikä haastatteluista makseta tutkijalle tai haastateltaville palkkiota.

Jos tähän tiedotteeseen tutustumisen jälkeen haluat osallistua tutkimukseen, pyydän Sinua allekirjoittamaan tämän asiakirjan viimeisellä sivulla olevan suostumuksen. Vastaan mielelläni tutkimuksen aihetta tai toteuttamista koskeviin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin,

Mervi Pirkola

Terveystieteiden maisteriopiskelija, Kansanterveystieteen ja kliinisen ravitsemustieteen yksikkö, Itä-Suomen yliopisto.

xxxxxxx@student.uef.fi, p. 041-XXXXXXX

Ohjaajat:

Tiina Laatikainen

Terveyden edistämisen professori,

Kansanterveystieteen ja kliinisen

ravitsemustieteen yksikkö

Itä-Suomen yliopisto

tiina.laatikainen@pkssk.fi

Ari Haaranen

TtT, suunnittelija

Koulutus- ja kehittämisspalvelu

Aducate

Itä-Suomen yliopisto

ari.haaranen@uef.fi

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN

Minua on pyydetty osallistumaan pro gradu - tutkielmana toteutettavaan ryhmähaastattelu- tutkimukseen ”Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminta ja yhteistyö lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisyssä”. Olen perehtynyt edellä olevaan tutkimus tiedotteeseen ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen yhteydessä suoritettavasta tietojen keräämisestä ja käsittelystä. Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista koko tutkimusprosessin ajan. Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tässä asiakirjassa kuvattuun tutkimukseen ja että osallistun tutkimukseen vapaaehtoisesti.

Päivämäärä

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Taustatiedot

Haastateltavan itsensä esittely, järjestön esittely (koko, toiminnanluonne, kohderyhmä/t)

Toiminta lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä

- Millaista toimintaa teillä on lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä (ryhmät, vastaanotto, puhelin ym.)?
- Milloin toiminta on aloitettu?
- Miksi toiminta on aloitettu (tavoitteet)?
- Mitä toiminnalla on saavutettu (esimerkkejä)?
- Mitä toiminnalta on jääty kaipaamaan (toiveet, haasteet)?

Yhteistyö tällä hetkellä

Järjestöjen välinen yhteistyö:

- Teettekö yhteistyötä lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä (kenen kanssa)?
- Millaista yhteistyö on (kesto, luonne, pysyvyys, ym.)?
- Miksi yhteistyö on aloitettu (tavoitteet, kenen aloitteesta)?
- Mitä yhteistyöllä on saavutettu (esimerkkejä)?
- Mitä yhteistyöltä on jääty kaipaamaan (toiveet, haasteet)?

Kuntayhteistyö:

- Teettekö yhteistyötä lasten ja nuorten yksinäisyyden ehkäisemisessä?
- Millaista yhteistyö on (kesto, luonne, pysyvyys ym.)?
- Miksi yhteistyö on aloitettu (tavoitteet, kenen aloitteesta)?
- Mitä yhteistyöllä on saavutettu (esimerkkejä)?
- Mitä yhteistyöltä on jääty kaipaamaan (toiveet, haasteet)?

Muu yhteistyö:

- Teettekö yhteistyötä lisäksi muiden tahojen kanssa (esim. STEA, srk., tiedotusvälineet jne.)?
- Millaista yhteistyö on (kesto, luonne, pysyvyys ym.)?
- Miksi yhteistyö on aloitettu (tavoitteet, kenen aloitteesta)?
- Mitä yhteistyöllä on saavutettu (esimerkkejä)?
- Mitä yhteistyöltä on jääty kaipaamaan (toiveet, haasteet)?

Yhteistyö tulevaisuudessa sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen toteutumisen jälkeen

- Järjestöjen välisen yhteistyön edellytykset
- Järjestöjen välisen yhteistyön mahdollisuudet
- Kuntayhteistyön edellytykset
- Kuntayhteistyön mahdollisuudet
- Järjestöjen ja muiden tahojen välisen yhteistyön edellytykset
- Järjestöjen ja muiden tahojen välisen yhteistyön mahdollisuudet
- Järjestöjen ja sote toimijoiden välisen yhteistyön edellytykset
- Järjestöjen ja sote toimijoiden välisen yhteistyön mahdollisuudet